

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Asiakkaiden ääni kuuluviin asumisyksikköhankkeessa

Jauhiainen, Päivi

2017 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Asiakkaiden ääni kuuluviin asumisyksikköhankeessa

Päivi Jauhiainen
Sosiaali- ja terveysalan johtaminen
Opinnäytetyö, YAMK
Toukokuu, 2017

Päivi Jauhiainen

Asiakkaiden ääni kuuluviin asumisyksikköhankeessa

Vuosi 2017 Sivumäärä 80

Tuusulan kunnassa on suunnitteilla kehitysvammaisille henkilöille uusi asumisyksikkö. Tämän kehittämistyön tavoitteena oli kuntastrategian mukaisesti saada kehitysvammaisten kuntalaisten ja heidän läheistensä ajatuksia esille uudessa asumisyksikköhankeessa. Kehitysvammaiset kuntalaiset haluttiin myös saada mukaan kehittämistoimintaan, jotta he saisivat kokea osallisuuden tunnetta ja käyttää itsemääräämisoikeuttaan asumisasiin liittyyden.

Tämä on opinnäytetyö on kehittämistyön raportti. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys koostui kehitysvammaisten asumisesta ja sitä koskevista laista ja suosituksista sekä osallisuudesta ja itsemääräämisoikeudesta. Opinnäytetyö toteutettiin kehittämistutkimuksen menetelmän. Laadullisen opinnäytetyön tutkimusaineisto kerättiin kehitysvammaisille henkilöille ja heidän läheisilleen suunnatusta asumisen illasta World Café-menetelmää hyödyntäen, kehitysvammaisille kuntalaisille postitse lähetystä kyselystä ja tulevan asumisyksikön pohjapiirroksista. Asumisen iltojen tavoitteena oli saada mielipiteitä esille ja toimia myös tiedotusvälineenä asumisyksikköhankeesta. Kyselyn tarkoitus oli saada ajatuksia esille sekä selville ketkä ovat kiinnostuneita uudesta asumisyksiköstä ja sitä kautta löytää asukashaastatteluihin oikeat henkilöt.

Kehittämistyön tulokset osoittavat, että kehitysvammaisilla kuntalaisilla on paljon mielipiteitä asumisen suhteen. Asumisen toiveet eivät välttämättä eroa paljoakaan vammattomien ihmisten toiveista. Usein on vaikea saada juuri kehitysvammaisen henkilön omat ajatukset esille ja saada ne huomioitua hankkeen eri vaiheissa ja toimijoiden välillä. Asumisyksikköä suunniteltaessa tulisi huomioida tulevien asukkaiden toiveet, asumista säätelevät lait ja eri suositukset. Onnistuneessa kehittämishankkeessa suunnitelmallisuus, vastuunjako ja yhteistyön sujutus ovat myös tärkeitä asioita. Käyttäjälähtöisesti suunniteltaessa asumisyksiköstä tulee tuleville asukkaille heidän näköinen koti.

Kehittämistyö jatkuu edelleen tämän raportin kirjoittamisen jälkeen. Tulevaisuudessa valitaan kilpailutuksen kautta rakennusurakoitsija, tehdään lopulliset asukasvalinnat, aloitetaan rakennustyöt sekä muuttovalmennus tuleville asukkaille ja heidän läheisilleen. Kehittäminen tulee jatkumaan myös asumisyksikön valmistuttua ja asukkaiden muuttaessa sinne muun muassa luomalla osallisuutta ja itsemääräämisoikeutta tukeva toimintakulttuuri.

Asiasanat: Kehitysvammaisuus, kehitysvammaisten asumista koskevat lait ja suositukset, kehitysvammaisten asuminen ja palvelut, osallisuus ja itsemääräämisoikeus

Päivi Jauhiainen

Customer's voice in a housing unit project

Year	2017	Pages	80
------	------	-------	----

The municipality of Tuusula is planning a new accommodation unit for people with intellectual or developmental disabilities. As per the municipal strategy, the purpose of this development work was to investigate the opinions of the municipal citizens with intellectual or developmental disabilities and their next of kin regarding the new accommodation unit. Citizens with intellectual or developmental disabilities were also invited to participate in the development work so that they could feel included and use their right for self-determination regarding issues related to accommodation.

This thesis reports on that development work. The conceptual framework for this thesis consists of accommodation for people with intellectual or developmental disabilities, and the laws and recommendations concerning it, and the concepts of inclusion and the right for self-determination. The methods of design research were employed in this study. The research data for this qualitative study was gathered from accommodation events meant for citizens with intellectual or developmental disabilities and their next of kin, using the World Café method. In addition, a questionnaire was mailed to the disabled citizens. The blueprints of the upcoming accommodation unit were also considered as a research material in this study. The purpose of the accommodation events was to discover citizens' opinions regarding the accommodation unit scheme and to also function as a source of information for the citizens. The purpose of the questionnaire was to gather citizens' thoughts related to the scheme, to identify those citizens interested in the new accommodation unit, and to find the most suitable citizens for the residential interviews.

The results of the development work show that the municipal citizens with intellectual or developmental disabilities have various opinions regarding accommodation. Their wishes regarding accommodation do not greatly differ from the wishes of people without disabilities. Often it is difficult to bring the thoughts of a disabled person forward, to include them in the different stages of the scheme and to communicate them between different operators. When planning an accommodation unit, the wishes of the future residents should be considered as well as the laws and recommendations regarding accommodation. Organization, division of responsibility and smooth cooperation are also important factors in a successful development project. With user-centered planning, the accommodation unit will become a home that reflects its residents.

The development work will continue after the writing of this report. In the future, a contractor will be chosen through the process of competitive tendering, final residential selections will be made, construction will be started, and training regarding the move will be provided for future residents and their next of kin. The development work will also continue after the accommodation unit is finished and the residents have moved in by creating an operational culture that supports inclusion and the right for self-determination.

Keywords: People with intellectual disability, the laws and recommendations regarding accommodation, housing and services for the people with intellectual disability, inclusion and self-determination

Lait ja asetukset

(519/1977) Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1§, 2§

(381/2016) Laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta 42§

(410/2015) Kuntalaki 27§

(1301/2014) Sosiaalihuoltolaki 21§

(812/2000) Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 9§

(380/1987) Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1§, 2§

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Kehittämistyön tavoitteet ja tutkimuskysymys	9
3	Kehittämistyön keskeiset käsitteet	10
3.1	Kehitysvammaisuus	10
3.2	Kehitysvammaisten asumista säättävät lait ja laatusuositukset	11
3.3	Kehitysvammaisten asuminen ja palvelut	16
3.4	Osallisuus ja itsemääräämisoikeus	18
4	Asumisyksikköhanke	21
4.1	Asumisen kehittämishankkeen eteneminen	21
4.2	Kehittämistyöhön osallistujat	24
4.2.1	Kehitysvammaiset kuntalaiset eli tulevat palvelun käyttäjät	24
4.2.2	Omaisat	25
4.2.3	Vammaispalvelujen työntekijät.....	25
4.2.4	Tuusulan kiinteistöt Oy.....	26
4.2.5	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA)	26
4.2.6	Kunnanvaltuusto	26
4.2.7	Aluehallintovirasto	27
4.2.8	Rakennusarkkitehtitoimisto ja rakennusurakoitsija	27
5	Kehittämistyön toteuttaminen	28
5.1	Kehittämistutkimus	28
5.2	Aineiston keruu ja sisällönanalyysi.....	31
5.3	Asumisen kehittämisen illat	31
5.4	Asumisen kysely kehitysvammaisille kuntalaisille	34
5.5	Tonttitilaisuus ja yksikön pohjapiirrokset	36
5.6	Asukashaastattelut ja tiimipalaverit.....	37
5.7	Tiedottaminen	38
6	Kehittämisen tulosten tarkastelu	40
6.1	Asumisen illat	40
6.2	Asumisen kysely kehitysvammaisille kuntalaisille	43
6.3	Pohjapiirrokset	48
7	Johtopäätökset ja pohdinta	52
	Lähteet	57
	Kuviot.....	60
	Taulukot	61
	Liitteet.....	62

1 Johdanto

”Lintu pieni
Lennä lintu pieni,
lennä.
Räpytä siipiäsi,
ota ilmaa siipiesi alle.
Sinä pystyt siihen,
sinä vahvistut.
Löydät oman pesäsi.”

Seija Maho 2007 (www.verneri.net)

Kehitysvammaisten henkilöiden asumisen palveluja suunniteltaessa on tärkeää kuulla itse palvelujen käyttäjiä. Tuentarpeiden selvittelyyn on hyvä ottaa mukaan myös kehitysvammaisten henkilöiden läheiset ja palveluita järjestävät tahot. Kehitysvammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeus on huomioitava lain mukaisesti, jotta he saavat itse tehdä valintoja elämässään. Palveluita tulee kehittää, jotta eri ihmisoikeussopimukset toteutuvat ja henkilöt saavat tarvitsemaansa apua ja tukea elämäänsä. (Harjajärvi 2009, 53,55.)

Kehitysvammaisille henkilöille voidaan järjestää asumista eri tavoin esimerkiksi ryhmämuotoisena. Se on sopiva asumismuoto toisille ja osalle voi olla sopivin asumismuoto esimerkiksi tukiasuminen. Olennaista on löytää jokaiselle se sopivin asumismuoto juuri tämän hetkiseen elämäntilanteeseen ja tuen tarpeeseen sopivaksi. Kunnilla on hyvin erilaiset tavat järjestää asumista. Osa palveluista voi olla omaa tuotantoa ja osa ostopalvelua. Tulevat mahdolliset muutokset maakuntiin liittymisestä tuovat myös omat suuntansa. Ryhmäasumisen muodoissa tulee kuitenkin varmistaa, että ne vastaavat asumisen yleisiä laatuvaatimuksia. Myös eri lait ja suositukset tulee huomioida asumisen palveluja kehittäessä ja järjestettäessä. (Harjajärvi 2009, 53-54.)

Tämä kehittämistyö toteutettiin Tuusulan kunnassa. Tuusulan kunta on Keski-Uudellamaalla sijaitseva kunta. Tuusulan kunta järjestää kunnassa asuville kehitysvammaisille henkilöille tarvittavat palvelut. Tuusulan kunnan yhtenä arvona on palveluhenkisyys (Tuusulan kunnan strategia v.2013-2017). Tavoitteena on kuunnella kuntalaisten tarpeita ja tarjota palveluita tavalla, joka parhaiten vastaa kuntalaisten tarpeita. Kehittämisen tarpeina tässä kehittämistutkimuksessa on kuntastrategiaan pohjautuen, että miten kehitysvammaisten henkilöiden tarpeita voidaan kuulla asumisen suhteen juuri tässä asumisyksikköhankkeessa ja millä keinoin heidät voidaan osallistuttaa kehittämistyöhön.

Haasteina kehittämisessä voidaan nähdä muun muassa miten yhteistyö sujuu eri osallistujien kesken. Jokaisella on oma tärkeä tehtävänsä prosessissa ja miten saa yhteen sovitettua asiakkaiden tarpeet ja toiveet taas niihin. Käyttäjäkunta on hyvin yksilöllinen erityisine tarpeineen. Myös vanhemmilla ja vammaispalvelujen ammattilaisilla on omia ajatuksia asumisen suhteen. Kunnassa tapahtuvaan rakentamiseen ja palvelutoimintaan liittyy aina myös vahvasti päätöksenteko. Kuntatalous ja talousarvioin puitteet luovat myös omat haasteensa.

Kehittämistyön raportin tekijä pääsi asumisyksikköhankeeseen mukaan myös virkansa puolesta. Toisaalta oli etua, että tekijä tunsikin osan mahdollista tulevista asiakkaista ja heidän omaisistaan. Kehittämistyön raportin tekijä sai olla mukana huomioimassa asiakkaiden osallisuuden ja itsemääräämisen toteutumista yksikön suunnitteluvaiheessa osallistuttamalla heitä kehittämistyöhön. Osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden huomioiminen tapahtui muun muassa asiakkaiden ja heidän lähipiirin mielipiteiden kysymisellä, yksikön tilaratkaisuissa ja mahdollisesti myöhemmin myös tulevan yksikön toimintatavoissa ja -kulttuurissa.

2 Kehittämistyön tavoitteet ja tutkimuskysymys

Kehittämistyön tavoitteena oli saada kehitysvammaisten kuntalaisten ääni kuuluviin kuntastrategian mukaisesti ja osallistettua heidät mukaan kehittämistoimintaan. Kehittämistutkimus toteutettiin kehittämisprojektina, jonka toteuttaminen alkoi jo vuoden 2015 loppu puolella, kun sopiva tontti oli löytynyt ja kunnanhallitus oli puoltanut kehitysvammaisten asumisyksikön korkotukilaina- ja investointiavustushakemusta ARA:lle. Työryhmä kokoontui suunnittelu- ja toteuttamisvaiheessa 12 kertaa. Kehittämisprojektin vastuuhenkilönä toimi vammaispalvelujen päällikkö.

Tutkimuskysymyksenä on: Miten kehitysvammaiset henkilöt osallistetaan asumisyksikkökehityksessä? Millä keinoin asukkaat valitaan tulevaan asumisyksikköön?

3 Kehittämistyön keskeiset käsitteet

Tämän kehittämistyön keskeisiksi käsitteiksi nousivat kehitysvammaisuus, kehitysvammaisten asumista koskevat lait ja säädökset, kehitysvammaisten asuminen sekä osallisuus ja itsemääräämisoikeus. Kehitysvammaisille henkilöille on tarjolla erilaisia asumismuotoja ja asumisen järjestämistä ohjaavat eri lait ja suositukset. Osallisuus ja itsemääräämisoikeus ovat vahvasti läsnä kehitysvammaisten ihmisten elämässä ja palveluiden järjestämisessä. Nykyään jo lakimuutosten myötä painotetaan kehitysvammaisten henkilöiden täysivaltaista osallisuutta ja oikeutta itse määrätä omasta elämästään.

3.1 Kehitysvammaisuus

Kehitysvammalla tarkoitetaan vammaa, joka on ymmärtämis- ja käsityskyvyn alueella. Se ilmenee ennen 18 vuoden ikää. Kehitysvammaiselle henkilölle uusien asioiden opettelu ja käsitteellinen ajattelu on hankalaa. On toki monia asioita, jotka kehitysvammaiset oppivat aivan samalla tavalla kuin muutkin ihmiset. Useimmiten kehitysvammaisuutta on määritelty älykkyydosamäärällä, joka on alle 70. (Malm, Matero, Repo & Talvela 2006, 165.)

Maailman terveysjärjestön tautiluokituksen ICD-10:n mukaan älyllisellä kehitysvammaisuudella tarkoitetaan tilaa, jossa henkisen suorituskyvyn kehitys on estynyt tai vajavainen. Luokituksen mukaan henkilön kognitiiviset, motoriset, kielelliset ja sosiaaliset taidot ovat kehittyneet heikkotasoisesti. (Kaski, Manninen & Pihko 2009, 16).

WHO:n tautiluokituksen perustana on älykkyydosamäärä, joka voidaan saada selville psykologisin testein. Luokittelu tulee kuitenkin perustua sen hetkiseen toimintakykyyn. Luokittelussa tulee myös huomioida henkilön käyttäytymisen häiriöt. Älylliseen kehitysvammaan voi liittyä myös lisävammoja ja sairauksia esimerkiksi liikunta-, aisti- ja puhevammoja, psyykkisiä sairauksia ja epilepsiaa. (Kaski ym. 2009, 17-19.)

AAMR:n määritelmän mukaan kehitysvammaisuutta ei pidetä pysyvänä tilana, vaan siihen ajatellaan voitavan vaikuttaa yhteiskunnan tuella ja ympäristöä muokkaamalla. Määritelmä on siis toiminnallinen ja siinä ratkaisevia tekijöitä ovat henkilön lähtökohdat, toimintakyky ja ympäristö. Kehitysvammaisuutta kuvaa merkittävästi keskimääräistä heikompi älyllinen toimintakyky ja siihen liittyy itsenäisen elämän taitojen rajoituksia esimerkiksi sosiaalisissa taidoissa, kommunikaatiossa, työssä ja omatoimisuudessa. (Malm ym. 2012, 165-166.)

Yleensä lievästi kehitysvammaainen henkilö pystyy asumaan tuetusti tai itsenäisesti. Lievästi kehitysvammaainen henkilö on useimmiten melko omatoiminen eri elämän alueilla. Hän luultavasti kykenee työskentelemään tuetusti ja valvotusti tavallisella työpaikalla tai työkeskuksessa. Keskiasteisesti kehitysvammaiset henkilöt puolestaan tarvitsevat asumiseensa enemmän tukea ja yleensä he työskentelevät työ-/ toimintakeskuksissa. Myös päivittäisiin toimiinsa he tarvitsevat ohjausta. Vaikeasti älyllisesti kehitysvammaiset ihmiset puolestaan tarvitsevat paljon muiden ihmisten tukea ja apua elämänsä eri osa-alueilla ja asuminen toteutuu asumisyksiköissä. (Kaski ym. 2009, 20-21.)

Diagnostiset luokitukset kuvaavat kehitysvammaisten henkilöiden terveydentilaa ja siihen tiiviisti liittyviä piirteitä ja aiheita. Kehitysvammaisia ihmisiä ei kuitenkaan pidä kuvata ja määrittellä vain vammaan ja toimintarajoitteiden mukaan. Henkilöiden toimintakykyyn vaikuttaa aina olennaisesti elinympäristö, toimintaympäristöt ja elämäntilanne. Eri elämäntilanteissa toimintakyky voi vaihdella niin kuin myös eri toimintaympäristöissä. Näihin vaikuttaa myös henkilön saama tuki. Kehitysvammaisilla henkilöillä on myös monia rooleja riippuen toimintaympäristöistä esim. tytär/poika, oppilas, asukas, kuntalainen, työntekijä tai harrastusryhmän jäsen. (Kaski ym. 2009, 19.)

Tuleva asumisyksikkö on suunniteltu kohdennettavan kehitysvammaisille henkilöille, joilla on kohtalainen avun tarve: Asukas selviytyy arkielämän toimista, jos hän saa niihin riittävästi apua ja ohjausta. Hän liikkuu itsenäisesti sisätiloissa, mutta tarvitsee tukea liikkumiseen uusilla reiteillä. Hän voi tarvita tukea ajankäytön hahmottamisessa, kommunikoinnissa ja sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa, vaatevalinnoissa ja kotitöistä suoriutumisessa, mutta ei jatkuva silmälläpitoa. Asioidessaan kodin ulkopuolella hän tarvitsee asioimisapua. Yöaikaan hänen tulee saada tarvittaessa apua. Pääsääntöisesti henkilökohtaisen ohjauksen ja avun tarve on keskimäärin yli kaksi, mutta kuitenkin enintään viisi tuntia vuorokaudessa.

Jos asukasehdokkaan avun tarve on edellä kuvattua suurempi esim. monivammaisuuden tai autismin kirjoon liittyvien toimintarajoitteiden vuoksi, voidaan asukkaaksi ottamista harkita yksilöllisesti. Asukkaan tulee kuitenkin selvittää pääsääntöisesti yhden henkilön avustamana. ARA:n palveluasumista koskevassa ohjeistuksessa nämä asukkaat sijoittuvat tuen tarpeen osalta ryhmiin ”kohtalainen/osittainen tuki” ja ”kattava/laaja-alainen tuki” (ARA:n Palveluasumisen opas, 2015).

3.2 Kehitysvammaisten asumista säättävät lait ja laatusuositukset

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista on YK:n yleiskokouksen hyväksymä joulukuussa 13.12.2006. Yleissopimus tuli kansainvälisesti voimaan 3.5.2008. Suomi allekirjoitti

sopimuksen ensimmäisten joukossa 30.3.2007. Sopimuksen on allekirjoittanut jo yli 160 maata ja EU ratifioi vammaissopimuksen 23.12.2010. Sopimuksen ratifiointi on edellyttänyt Suomessa muutoksia esimerkiksi kehitysvammaisten erityishuollosta annettuun lakiin. Yleissopimuksen ja sen valinnaisen lisäpöytäkirjan voimaantulopäivä Suomessa oli 10.6.2016. (Suomen YK-liitto 2016, 1-3.)

YK:n yleissopimuksen mukaan vammaiset ihmiset tulee ottaa mukaan yhteiskunnan aktiivisiksi jäseniksi, joille kuuluu ihmisoikeudet ja perusvapaudet. Yleissopimuksen kautta muuttuvat niin asenteet vammaisia henkilöitä kohtaan kuin vammaisten ihmisten asemakin yhteiskunnassa. Yleissopimus suojelee ja edistää vammaisten ihmisten asemaa ja korostaa valtion velvollisuutta toimia syrjinnän poistamiseksi sekä oikeuksien edistämiseksi. (Suomen YK-liitto 2016.)

Sopimus koostuu 50 artiklasta ja sitä tulisi tulkita kokonaisuutena. Yleissopimuksen keskeisiä periaatteita ovat itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja osallisuus yhteiskuntaan, syrjimättömyys ja yhdenvertaisuus sekä esteettömyys ja saavutettavuus. Sopimuksen mukaan vammaisella ihmisellä on oltava yhdenvertainen mahdollisuus itse valita asuinpaikkansa ja missä ja kenen kanssa hän asuu. (Suomen YK-liitto 2016.)

Kehitysvammaisten henkilöiden asumista säätelevät myös erilaiset lait. Ensimmäisistä kehitysvammaisille henkilöille tulisi turvata sosiaalipalvelujen tarjoaminen sosiaalihuoltolain (30.12.2014/1301) nojalla. Mikäli sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut eivät ole riittäviä niin silloin turvaututaan erityishuolto- tai vammaispalvelulakiin. Palvelujen järjestämistä vastuu on kunnilla. Sosiaalihuoltolain mukaan asumispalveluja järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat erityisestä syystä apua asumisessa tai sen järjestämisessä. Kotiin annettavat palvelut ovat ensisijaisia suhteessa asumispalveluihin. Lain nojalla voidaan myöntää tuettua asumista sekä palveluasumista. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 21§.)

Vammaispalvelulakia noudatetaan, mikäli henkilö ei saa riittäviä palveluja muun lain nojalla. Lakia voidaan noudattaa myös kehitysvammaisten henkilöiden kohdalla koska laki ei määrittele vamman syitä. Lain tarkoituksena on muun muassa ehkäistä vammaisuuden aiheuttamia esteitä ja edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä yhdessä muiden kanssa. (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 308/1987, 1§, 2§.)

Suurin osa kehitysvammaisten asumispalveluista järjestetään kehitysvammalain perusteella. Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (23.6.1977/519, 1§) säätelee erityishuollon antamisesta henkilölle, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada

tarvitsemiaan palveluita. Erityishuoltoon kuuluvia palveluja ovat muun muassa terveydenhuolto, erityishuollon suunnittelun ja järjestämisen edellyttävät tutkimukset, apuvälineet, asumisen ja työtoiminnan järjestäminen. Lain tarkoituksena on edistää kehitysvammaisen henkilön päivittäisistä toiminnoista suoriutumista ja sopeutumista yhteiskuntaan ja taata hänen tarvitsemansa hoito. (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977, 1§, 2§.)

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta (10.6.2016/381) tuli voimaan kesäkuussa 2016. Lain tarkoitus on vahvistaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja ehkäistä ennalta rajoitustoimenpiteiden käyttöä sosiaali- ja terveydenhuollossa ja turvata välttämätön hoito ja huolenpito. Lain tarkoituksena on myös varmistaa, että asiakkaan itsemääräämisoikeutta tai muita perusoikeuksia rajoitetaan vain silloin, kun se on välttämätöntä. (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta 381/2016, 42§.)

Kehitysvammaisille henkilöille, jotka ovat erityishuollon piirissä on laadittava palvelu- ja hoitosuunnitelma. Siihen tulee lain mukaan kirjata toimenpiteet, joilla tuetaan henkilön itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeuden toteutumista. Erityishuoltoa toteutettaessa on huomioitava henkilön toiveet, yksilölliset tarpeet sekä annettava mahdollisuus vaikuttaa omiin asioihinsa. (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta 381/2016, 42§.)

Uusi lakimuutos määrittelee myös, että toimintayksiköissä tulee olla riittävä määrä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä suhteessa asiakkaiden tarpeisiin nähden. Henkilöstön perehdyttämiseen ja kouluttamiseen tulee kiinnittää huomiota itsemääräämisoikeuden huomiointiin ja rajoitustoimenpiteiden käytöstä. Myös välineisiin, kalusteisiin ja tilaratkaisuihin tulee kiinnittää huomiota, jotta henkilöiden itsemääräämisoikeutta tuetaan. (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta 381/2016, 42§.)

Lisäksi kehitysvammaisten asumista ohjaavat erilaiset laatusuositukset. Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta (KVANK) on laatinut ja julkaissut Laatusuositukset kehitysvammaisten henkilöiden asuntojen rakentamiseen vuosiksi 2010-2017. KVANK:n laatusuositusten mukaan kehitysvammaisille henkilöille suunniteltujen asuntojen rakentamisessa tulee huomioida heidän yksilölliset asumisen tarpeet. Tämä voidaan huomioida niin, että tulevat asukkaat ovat suunnilleen tiedossa etukäteen ja heidän tuen tarpeensa kartoitetaan ennakkoon.

Suosituksessa painotetaan asuntojen keskeistä sijaintia, jotta kehitysvammaiset henkilöt pääsevät kulkemaan töihin, harrastuksiin ja pystyvät käyttämään erilaisia palveluja. Myös julkiset liikenneyhteydet ja yksityisten kulkuvälineiden sujuvaan käyttöön tulisi kiinnittää huomiota. Asuntojen tulisi sijaita tavallisessa asuinympäristössä, joka on turvallinen ja esteetön. (KVANK 2010.)

Henkilökohtaisissa asuintiloissa tulee olla suosituksen mukaan muun muassa keittiö/keittonurkkaus tai ainakin varaus sille, oma kylpyhuone, makuutila ja säilytystilat. Lisäksi tulisi olla lisäsäilytystiloja mahdollisille henkilökohtaisille apuvälineille ja parveke tai piha-alue. Yksilöllisyys tulisi huomioida esimerkiksi omalla postilaatikolla tai -luukulla, ovikellolla ja omalla nimellä ovesa. (KVANK 2010.)

Esteettömyys ja asuntojen muuntuvuus on myös nostettu tärkeäksi asiaksi suosituksessa. Asuntojen ja mahdollisten yhteisten tilojen tulee olla turvalliset ja esteettömät. Esteettömyys tulisi huomioida mm. tilavilla wc- ja suihkutiloilla, keittiökalusteiden oikealla korkeudella, riittävän leveillä oviaukoilla, tarvittavilla tukikaiteilla ja riittävällä valaistuksella. Asuntoja olisi hyvä pystyä muuttamaan tarvittaessa esimerkiksi yhdistämällä niitä asumistarpeen muuttuessa kahdesta yksiöstä kaksioksi. (KVANK 2010.)

Asuntojen kokojen tulisi olla ryhmämuotoisessa asumisessa vähintään 25 m² ja henkilökohtaisessa asumisessa vähintään 35 m². Lisäksi tulee huomioida riittävät säilytystilat apuvälineille ja henkilöiden yksilölliset erityistarpeet. Samalla tontilla maksimäärä asunnoille on 15 ja kerrostalossa 15-20. Yhteisten tilojen yhteyteen ei tulisi rakentaa päivä- ja työtoiminnan tiloja. Laatutavoitteena on, että samalla alueella ei ole erityisryhmille tarkoitettuja asuntokeskittyymiä ja ryhmäkoko säilyisi pienenä ryhmäasumisen malleissa. (KVANK 2010.)

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut vuonna 2012 Laitoksesta yksilölliseen asumiseen -raportin. Valtioneuvosto teki vuonna 2010 periaatepäätöksen ohjelmaksi kehitysvammaisten asumisen ja siihen liittyvien palvelujen järjestämiseksi vuosina 2011-2015 ja päätti ohjelman toimenpiteiden toteuttamisesta. (STM 2012). Ohjelman tavoitteena oli ettei kukaan jatkossa asu laitoksessa vaan kaikille kehitysvammaisille henkilöille mahdollistetaan yksilöllinen asuminen. (STM 2012, 5).

Vuonna 2012 valtioneuvosto päätti kehitysvammaisten asumisen ohjelman tavoitteiden laajentamisesta tekemällä periaatepäätöksen kehitysvammaisten henkilöiden yksilöllisestä asumisesta ja palvelujen turvaamisesta. Asumisen ohjelman tavoitteeksi asetettiin, että kukaan vammaisen ihminen ei asu laitoksessa vuoden 2020 jälkeen. (STM 2016, 2.) Periaatepäätöksen tavoitealueina on vammaisten henkilöiden ja heidän läheistensä osallisuuden ja oikeuksien varmistaminen, vammaisten lasten osallisuuden ja oikeuksien varmistaminen, asumisen palvelujen kehittäminen, laitosasumisen lakkauttaminen ja osaamisen varmistaminen ja hallinnonalojen välinen yhteistyö. (STM 2016, 2).

Vuonna 2016 Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemassa Kehitysvammaisten asumisen ohjelman toimeenpanon arviointi ja tehostettavat toimet vuosille 2016-2020 raportissa on ehdotuksena toimenpiteitä, joilla voidaan tehostaa tavoitteiden toteutuminen. Näitä ovat: vahvistetaan vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeutta ja valinnanvapautta, tehostetaan palvelutarpeen arviointia ja yksilöllistä palvelujen suunnittelua, varmistetaan vammaisten lasten oikeus tavalliseen lapsuuteen sekä perheen arjessa selviytyminen ja jaksaminen, monipuolistetaan asumisratkaisuja, kehitetään työntekijöiden osaamista, työkäytäntöjä ja työolosuhteita, lisätään hallintokuntien välistä yhteistyötä sekä lakkautetaan vammaisten laitosasuminen. (STM 2016, 72-75.)

Itsemääräämisoikeutta ja valinnan vapautta voidaan vahvistaa tukemalla kehitysvammaisia henkilöitä riittävästi päätöksenteossa. Palveluissa tulee korostaa valinnan mahdollisuutta esimerkiksi asunnon ja asuintoverien suhteen eikä henkilöiden päätöksiinsä pidä puuttua tarpeettomasti. Palvelujen tuottajien tulisi kehittää omavalvontaa, kiinnittää huomiota rajoitustoimenpiteiden käyttöön ja vähentää niitä sekä selvittää asiakkaan toivomuksia. Asiakkaan valinnanvapautta voidaan vahvistaa myös esimerkiksi palvelusetelin ja henkilökohtaisen budjetin avulla. (STM 2016, 72.)

Palvelutarpeen arviointia ja yksilöllistä palvelujen suunnittelua voidaan tehostaa asiakkaan palvelujen tarpeen huolellisella arvioinnilla, yksilöllisellä palvelujen suunnittelulla ja ammattitaitoisella palveluohjauksella. Yleisten palveluiden ensisijaisuutta tulee vahvistaa osana palvelujen kokonaisuutta ja erityispalveluilla tulee täydentää niitä toimivan kokonaisuuden aikaansaamiseksi. Vammaisten ihmisten syrjintää ja eriarvoisuutta tulee vähentää muun muassa kouluttamalla sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöä toimintakulttuurin muuttamiseksi. (STM 2016, 72-73.)

Vammaisten asumispalveluita tulisi monipuolistaa huomioimalla vammaisten henkilöiden tarpeet ja toiveet asumisen suhteen. Asuntojen tulee sijaita normaalissa asuntokannassa ja ARA:n tukea suunnataan monipuolistamaan asumisratkaisuja ja sitä varataan nykyisten rakennusten muutostöihin. Uusien asumisyksiköiden tarvetta arvioidaan huolellisesti perustuen asiakkaiden yksilöllisiin tarpeisiin ja osalle vammaisista henkilöistä tarjotaan itsenäisempiä asumisratkaisuja. Vammaiset henkilöt ja heidän läheisensä otetaan osalliseksi heidän omien asumispalvelujen sekä asuin- ja elinympäristöjen suunnitteluun. (STM 2016, 74.)

Lait määrittelevät mitä palveluita vammaisille henkilöille tulee myöntää ja miten ne tulee toteuttaa. Myös valtioneuvoston päätös asumisen ohjelmasta ja eri suositukset ohjaavat työtä. Nämä luovat kunnille asumisen palvelujen järjestämisen periaatteet. Tässäkin kehittämissuunnitelmassa ne ovat olleet toimintaa ohjaavina periaatteina.

3.3 Kehitysvammaisten asuminen ja palvelut

Kehitysvammaisten henkilöiden asumisen suunnittelussa on tärkeää huomioida asuntojen sijainti, riittävän tuen ja ohjauksen saatavuus ja palvelujen läheisyys. Kehitysvammaisten henkilöiden on oikeus asua muiden ihmisten kanssa samalla asuinalueella ja näin integroitua yhteiskuntaan. Kehitysvammaiset henkilöt itse toivovat saavansa vaikuttaa omaan asumiseensa ja toivovat, että heidät nähtäisiin yksilöinä. (Kaski, Manninen & Pihko 2012, 158.)

Kehitysvammaisen henkilön asumiseen ja hänen arjessa selviytymiseen vaikuttavat muun muassa perhe, sukulaiset, muut sosiaaliset suhteet, palvelujen saatavuus ja ympäristö. Osa kehitysvammaisista henkilöistä tarvitsee arjesta selviytymisen tueksi yhteiskunnan järjestämiä palveluja ja toiset taas pärjäävät itsenäisesti tai lähipiirin antaman tuen voimin. Tuen tarve voi myös muuttua ja sitä on hyvä aika ajoin arvioida. (Niemelä & Brand 2008, 52-53.)

Erikssonin (2008,96) tutkimuksen mukaan useille vammaisille henkilöille asuminen asumispalveluiden piirissä tarjoaa niin sosiaalisia suhteita kuin mahdollisuuden yksityiseen olemiseen. Asumispalvelut tarjoavat myös riippumattomuutta omiin vanhempiin verrattuna lapsuuden kodissa asuviin vammaisiin henkilöihin. Suomalaisessa kulttuurissa aikuisuudelta odotetaan mm. irtautumista lapsuudenkodista, omatoimisuutta, toimeentulon hankkimista ja perheen perustamista. Kuitenkin vammaisten ihmisten kohdalla nämä odotukset voivat olla vaikeita omakseen. (Eriksson 2008,33.)

Tavoitteena kehitysvammaisten henkilöiden asumisessa on, että kehitysvammaiset henkilöt saisivat asua niin kuin muutkin kuntalaiset. Siihen päästää yksilöllisillä asumisen ratkaisuilla, joustavilla tukipalveluilla ja itsemääräämisoikeuden huomioimisella. Kehitysvammaisille henkilöille on tärkeää löytää juuri heille sopiva asumismuoto, koska edelleen he viettävät suuren osan ajastaan omassa kodissaan. (Malm ym. 2012, 401).

Tarjolla kehitysvammaisille henkilöille on erilaisia asumisen muotoja. Niitä ovat muun muassa laitoshoido, ryhmäkodit, perhekodit, tukiasunnot ja ihan tavalliset vuokra-asunnot. Asumisen ja siihen liittyvät tuen tarpeet suunnitellaan yhdessä oman kunnan vammaispalvelujen sosiaaliohjaajan tai sosiaaliohjaajan kanssa.

Kehitysvammaisten laitoshoidolla tarkoitetaan kokonaisvaltaista ympärivuorokautista hoitoa ja huolenpitoa. Se sisältää perushoidon, terveydenhoidon, sairaudenhoidon, kuntoutuksen ja virkistystoiminnan. Laitoshoidon tarjotaan niille henkilöille, jotka tarvitsevat runsaasti apua ympäri vuorokauden sekä lisäksi esimerkiksi pitkäaikaista kuntouttamista tai sairauden hoitoa. (STM 2012, 15.) Laitoshoidossa asuvilla kehitysvammaisilla henkilöillä suurimmalla osalla on

syvä tai vaikea kehitysvamma ja lisäksi heillä on lisävammoja ja mahdollisia vaikeita käyttöhäiriöitä. (Malm ym. 2012, 382).

Valtioneuvosto teki vuonna 2012 periaatepäätöksen kehitysvammaisten laitosasumisen lakikauttamisesta Suomessa. Tavoitteena on, että vuoden 2020 jälkeen kukaan ei asu enää laitoksessa. Valtioneuvoston päätös pohjautuu Suomen perustuslakiin ja YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevaan yleissopimukseen. Jokaisella ihmisellä on oikeus vammasta huolimatta asua niin kuin muutkin kansalaiset riittävien tukitoimien avulla. (www.verneri.fi)

Perhehoitoa järjestetään yksityiskodissa perheessä ja kehitysvammaisen henkilö on silloin perheenjäsen. Perhehoitajat toimivat toimeksiantosuhteessa ja saavat siitä korvauksen. Perheessä asuvat vanhempien lisäksi myös perheen alaikäiset lapset. Perhehoitoa voidaan tarjota myös ammatillisessa perhekodissa, jossa asuu useampia kehitysvammaisia henkilöitä. Perhehoito tarjoaa yksilöllisen ja ympärivuorokautisen perheenomaisen hoidon ja kasvatuksen. (STM 2012, 15.)

Autetussa asumisyksikössä on henkilökuntaa paikalla ympäri vuorokauden ja se soveltuu apua eniten tarvitseville kehitysvammaisille henkilöille. (Malm ym. 2012, 382). Henkilöt tarvitsevat apua perushoitoonsa ja muihin päivittäisiin toimiinsa. Asumisessa huomioidaan kuitenkin yksilölliset tarpeet ja kuntoutuksellisuus. (Niemelä ym. 2008, 39). Laitoshoitoa purettaessa on autetun asumisen määrä vastaavasti kasvanut. (STM 2016,18).

Ohjatussa asumisyksikössä asukkaat tarvitsevat jonkin verran apua. Ohjatussa asumisyksikössä ei ole yövalvontaa vaan henkilökunta on paikalla aamuisin, päivällä ja iltaisin. Ohjatussa asumisyksikössä opetellaan yhdessä asumisen- ja arkielämän taitoja. Asukkaat käyvät päivisin työtoiminnassa tai opiskelemassa. (Niemelä ym. 2008, 39.)

Ryhmäkodissa useampi henkilö asuu yhdessä. Ryhmäkoti voi olla autetun tai ohjatun asumisen yksikkö riippuen yövalvonnasta. Kaikilla on omat huoneet ja niissä oma kylpyhuone. Kodissa on yhteisinä tiloina muun muassa keittiö ja olohuone. Ryhmäkodissa asukkaiden tukena on ohjaajia, jotka auttavat arjessa selviytymisessä. Kunta voi järjestää ryhmäasumista itse tai hankkia sitä eri palveluntuottajilta. Ryhmäkoti voi sijaita kerrostalossa, rivitalossa tai omakotitalossa.

Tuetulla asumisella puolestaan tarkoitetaan henkilön asumista omassa kodissaan. Asunto voi olla vuokra- tai omistusasunto ja henkilölle järjestetään riittävä tuki ja ohjaus hänen omaan kotiinsa. Asunto voi sijaita myös ryhmäkodin vieressä, jolloin tukea annetaan tarpeen mukaan sieltä. (Malm ym. 2012, 382.)

3.4 Osallisuus ja itsemääräämisoikeus

Osallisuus ja itsemääräämisoikeus ovat käsitteinä lähellä toisiaan ja monen mielestä niistä pitäisi puhua yhdessä. Osallisuudelle löytyy monia erilaisia tulkintoja. Ilosen (2014,8) mukaan osallisuus on ”ihmisen kokemus yhteisöön kuulumisesta ja siitä, että hän voi vaikuttaa itseään, lähiyhteisöön ja yhteiskuntaa koskeviin asioihin.” Kohosen ja Tialan (2002,6) mukaan osallisuuteen vaikuttaa kaksi asiaa: ihmisen kiinnostus osallistumiseen ja vaikuttamiseen sekä tarjolla olevat mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa.

Osallisuuden voi tuntea, kun kuuluu johonkin yhteisöön. Yhteisössä, jossa henkilö kokee tulevansa kuulluksi ja joka tukee häntä. Myös yhteisössä, jossa jäsenet ovat samanarvoisia ja kunnioittavat toisiaan. Osallisuus on osallistujan tunnepohjainen ja yhteenkuuluvuuteen pohjautuva kokemus. Osallistuja tuntee voimaantuvansa ja kokee vahvaa osallisuutta toimiessaan yhdessä muiden kanssa. Osallisuudessa ihmisellä on oikeus saada myös tietoa itseään koskevista asioista, mahdollisuus kertoa omia mielipiteitään ja mahdollisuus toimimiseen omassa ympäristössään. (Rouvinen-Wilenius & Aalto-Kallio 2011, 50-51,120-121.)

Osallisuuden ja osallistumisen käsitteet ovat lähellä toisiaan mutta eroa niissä on osallistumisen syvyydellä. Ilosen (2014, 8) mukaan osallistuminen on ”mukaan lähtemistä, aktiivisuutta, liittymistä muihin ihmisiin ja toimintaan”. Osallistuminen tarkoittaa sitä, että ollaan mukana jossain tilanteessa. Osallistuja itse ei ole ollut vaikuttamassa tilanteeseen vaan se on toisten järjestämä. Esimerkiksi asumisyksikön asiakas osallistuu yhteiseen retkeen mutta ei ole ollut mukana suunnittelemassa sitä yhdessä muiden kanssa. Osallisuus on taas ihmisen tunnetasolla tapahtuvaa ja se on johonkin yhteisöön kuulumista ja siihen vaikuttamista. (Ilonen 2014, 8, Rouvinen-Wilenius & Aalto-Kallio 2011,120-121.)

Kohosen ja Tialan mukaan (2002, 6) kuntalaisten osallisuudessa on neljä eri muotoa : ”1. Tieto-osallisuus 2. Suunnitteluosallisuus 3. Päätösosallisuus ja 4. Toimintaosallisuus”. Tieto-osallisuuteen liittyy muun muassa kuntalaisten tiedottaminen ja kuuleminen. Suunnitteluosallisuus on taas organisaation ja kuntalaisen välistä valmisteluun liittyvää vuorovaikutusta ja päätösosallisuudessa vaikkapa palvelujen tuottamista tai omaan asuinalueeseen koskeviin päätöksiin osallistumista. Toimintaosallisuus on puolestaan kuntalaisten omaa toimintaa esimerkiksi toimintayksikössä, taloyhtiössä tai harrasteporukassa vaikkapa talkoiden muodossa. (Kohonen ym. 2002, 6.)

Kuntalain 27§ mukaan kunnan valtuuston tulee huolehtia, että kuntalaisilla on edellytykset vaikuttaa kunnan toimintaan. Osa kunnista on liittänyt kuntastrategiaansa tavoitteeksi kunta-

laisten osallisuuden lisäämisen. Kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämisellä ja kehittämällä kunnanvaltuusto vahvistaa myös luottamushenkilöiden asemaa kunnan demokraattisena ja strategisena johtajana. (Kohonen ym. 2002, 7.)

Osallisuus ja itsemääräämisoikeus liittyvät läheisesti toisiinsa. Heikkilän ja Julkusen mukaan osallisuuden voi jakaa neljään vaiheeseen sen mukaan, miten osallisuus lisääntyy: ”1. Palvelunkäyttäjät osallistujina 2. Palvelunkäyttäjät ovat osallisina eivätkä vain palautteen antajina 3. Palvelunkäyttäjät laadun kehittäjinä 4. Palvelunkäyttäjät johtajina”. (Heikkilä & Julkunen 2003, 4-5).

Itsemääräämisoikeus on jokaiselle ihmiselle kuuluva perus- ja ihmisoikeus, joka perustuu kaikkien ihmisten yhdenvertaisuuteen. Itsemääräämisoikeudella tarkoitetaan yksilön oikeutta määrätä omasta elämästään ja oikeutta päättää itseään koskevista asioista. Henkilön on oikeus saada tietoa itseään koskevista asioista ymmärrettävässä muodossa, jotta henkilö voi osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. (www.verneri.net). Kaukolan (2000, 40) mukaan itsemääräämisoikeudella tarkoitetaan: ”jokaiselle aikuiselle yksilölle kuuluvaa moraalista oikeutta tehdä vapaasti omaan elämäänsä liittyviä valintoja ja päätöksiä ja toteuttaa niitä”.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (22.9.2000/812, 9§) määrittelee itsemääräämisoikeuden erityistilanteissa seuraavasti: Jos täysi-ikäinen asiakas ei sairauden, henkisen toimintakyvyn vajavuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi pysty osallistumaan ja vaikuttamaan palvelujensa tai sosiaalihuoltoonsa liittyvien muiden toimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen taikka ymmärtämään ehdotettuja ratkaisuvaihtoehtoja tai päätösten vaikutuksia, on asiakkaan tahtoa selvitettävä yhteistyössä hänen laillisen edustajansa taikka omaisensa tai muun läheisen henkilön kanssa.

YK:n yleissopimuksen tarkoituksena on taata kaikille ihmisille arvokas elämä ja vahvistaa ihmisarvojen kuulumisen myös vammaisille ihmisille. Suomessa perustuslakikin jo turvaa suomalaisten ihmisoikeudet ja siinä sosiaaliset oikeudet ryhmitellään: osallistumisoikeuksiin, taloudellisiin, sosiaalisiin ja sivistyksellisiin oikeuksiin, ja yhdenvertaisuusoikeuksiin. Vammaista ihmistä tulee kuunnella riippumatta siitä, miten hän itse määrittelee itsensä ihmisenä. Vammaisen ihmisen itsemääräämisoikeus pitää huomioida vammasta tai toimintakyvyn rajoituksesta huolimatta. (Kolkka, Salminen & Varis 2016, 179-180.)

Aution ja Niemelän mukaan vammaispalvelujen käytäntöjen kehittämisen tavoitteena ja lähtökohtana tulisi olla vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden ja osallistumisen mahdollisuuksien vahvistuminen. Hiljalleen on työtapanaan lisääntynyt vammaisten henkilöiden

kanssa palvelujen kehittämisessä yhteissuunnittelu ja -tuottaminen. Vaikka vammaispalvelujen järjestäminen tulevaisuudessa siirtyykin mitä luultavammin maakuntiin niin yhtenä tärkeänä tehtävä kunnissa on edelleen elinympäristöjen ja -olojen kehittäminen huomioiden myös vammaisten kuntalaisten tarpeet. (Autio & Niemelä 2017, 288-289.)

Katariina Hakala on tutkimuksessaan ”Kyllä ihmisoikeuksissa on parantamisen varaa!”, Itsenäisen elämän haasteita vammaispalveluissa on nostanut esille neljä oikeutta, joissa Hakala on huomannut olevan eniten ongelmia: ”1. Oikeus valita, missä ja kenen kanssa asuu, 2. Oikeus mielekkääseen työhön ja kohtuulliseen palkkaan, 3. Oikeus hallinnoida omaa kotia ja sitä, kenen kanssa ja miten asumisesta neuvotellaan, ja 4. Oikeus ”somen” kansalaisuuteen ja maailmankansalaisuuteen kansainvälisissä tieto-verkoissa”. (Hakala 2014, 7).

Hakalan nostamista oikeuksista kolme ensimmäistä pohjautuu YK:n yleissopimukseen. Hakala huomasi kuitenkin tutkimuksessaan, että edelleen vammaispalvelujen työkäytännöissä olisi kehittämistä vakiintuneista tavoista asiakaslähtöisimpiin. Ilman toimintakulttuurista muutosta asiakkaiden itsemääräämisoikeus ja osallisuus jäävät vaillinaiseksi. YK:n yleissopimus velvoittaa vammaispalveluita tarkastelemaan yhteiskunnan rakenteiden synnyttämiä esteitä, tiedon puutteita ja asenteita. (Hakala 2014, 134-135.)

Usein kehitysvammaisen oma ääni onkin hänen läheisensä ääni, joka tuntee henkilön hyvin. Tai sitten asumisyksikön työntekijän ääni tai viranomaisen ääni. Ongelmana usein on, että miten kehitysvammaisen henkilön oma ääni tulee kuuluviin, jotta se ei olisi kenenkään muun ääni. (Eriksson 2008, 168-169.) Niin helposti ammatti-ihmiset kuin läheisetkin luulevat tietävänsä mikä on parasta kehitysvammaiselle henkilölle. Osittain taustalla on vahva henkilön turvallisuudesta huolehtiminen. Kuitenkin itsemääräämisoikeutta toteutettaessa henkilön tulisi saada itse tehdä päätöksiä, myös niitä huonoja.

Kehitysvammaista henkilöä voidaan tukea päätöksenteossa muun muassa antamalla eri vaihtoehtoja hänelle. Vaihtoehtoja tulee kuitenkin olla riittävästi, jotta valintaa voi oikeasti tehdä. Myös selkokieleen, vaihtoehtoiisiin kommunikaatiomenetelmiin, tulkkipalvelujen käyttöön yms. tulisi kiinnittää huomiota, jotta tieto on ymmärrettävässä muodossa.

Tuetun päätöksen tavoitteena on tukea henkilöä tekemään itseään ja elämäänsä koskevia päätöksiä. Kyse on järjestelyistä, joilla voidaan mahdollistaa vammaisen henkilön vaikutusmahdollisuudet omaan elämäänsä. Apua päätöksenteossa voi antaa tarvittaessa vaikkapa tukihenkilö. Lainsäädäntö ja YK:n vammaissopimus velvoittaa vammaispalvelujen työntekijöitä kunnioittamaan vammaisen asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja eri keinoin selvittää asiakkaan näkemykset. (Autio ym. 2017, 284.)

4 Asumisyksikköhanke

Tuusulan kunta järjestää kehitysvammaisten henkilöiden tarvitsemat asumispalvelut hankkimalla ne Eteva kuntayhtymältä tai ostopalveluina alan palveluiden tuottajilta. Kunnalla ei ole omaa asumispalvelutuotantoa keväällä 2017. Kuitenkin asumispalvelujen tarpeen on ennustettu kasvavan tulevaisuudessa ja lapsuuden kodeissa asuu useita kehitysvammaisia henkilöitä. Asumispalvelujen tarpeen kasvaessa kunta päätti lähteä kehittämään kehitysvammaisten henkilöiden asumista ja rakentaa oman asumisyksikön. Seuraavaksi esitellään kehittämishankkeen etenemistä ja osallistujia.

4.1 Asumisen kehittämishankkeen eteneminen

Tuusulan valtuusto päätti vuoden 2015 talousarvion käsittelyn yhteydessä (10.11.2014 § 136), että suunnitelmakaudella kehitetään kehitysvammaisten henkilöiden asumista. Kuntaan pyritään saamaan kehitysvammaisten henkilöiden käyttöön sopivia vuokra-asuntoja, johon tuotetaan tarvittavat asumista tukevat palvelut. "Etelä-Tuusulan alueelle käynnistetään kehitysvammaisten ympärivuorokautinen asumispalveluyksikkö välittömästi sopivan tontin löytyttyä, kuitenkin viimeistään vuonna 2017. Palvelutoiminnasta vastaa kunta." (www.tuusula.fi).

Kunnan valtuusto palautti kokouksessaan (16.3.2015) Lahelanpellon asemakaava-alueen Y-tontin vuokraamista koskevan asian uudelleen valmisteluun. Valtuuston päätöksen mukaan uudelleen valmistelussa tulee selvittää tontin käyttäminen kehitysvammaisten asumispalveluyksikön rakentamiseen. Tontin myymistä ja kiinteistön rakentamista selvitettiin hankintalain (348/2007 § 10) näkökulmasta eikä sitä tarvitse soveltaa jos hankinta tehdään omalta sidosyksiköltä. (www.tuusula.fi.)

Kunnanjohtaja varasi päätöksellään tontin Tuusulan kunnan kiinteistöt oy:lle. Tuusulan kunnan Sosiaali- ja terveystoimi kävi Tuusulan kunnan kiinteistöt oy:n kanssa neuvotteluita asian tiimoilta keväällä 2015 ja silloin laadittiin yhteistyösopimus ja vuokrasopimusluonnos. Sosiaali- ja terveystoimiala ja Kunnanhallitus (19.10.2015 § 432) puolsivat kehitysvammaisten asumisyksikön korkotukilaina- ja investointiavustushakemusta ARA:lle.

Kuva 1: Tulevan asumisyksikön tontti

Asumispalveluyksikköön on tulossa alustavien suunnitelmien mukaan kolme ryhmäkotia, joihin tulee yhteensä 15 ryhmäasuntoa. Ryhmäasunnoissa on huoneistoalaa noin 25m² ja lisäksi tarvittavat yhteistilat. Hankkeen tavoiteasuntoala oli ensimmäisten suunnitelmien mukaan 575 m² ja kokonaiskerrosala noin 800 m². Tällä hankkeella pyritään toteuttamaan Tuusulaan uudenlaisia asumisyksikkömalleja. Tällä asumisyksiköllä varaudutaan tulevaan palvelutarpeen kasvuun pieneltä osalta. Arvioiden mukaan vuoteen 2030 mennessä erilaisia asumispalveluja tarvitsee noin 175 tuusulalaista kehitysvammaista henkilöä.

ARA:lta saatiin ehdollinen korkotukilaina- ja investointiavustuspäätös asumisyksikön rakentamiseen. Rakennuttaja kävi ARA:ssa tapaamassa yhteyshenkilöitä, jotta hankkeessa päästiin etenemään suunnitellusti. Arkkitehdin kilpailutuksen ja valinnan jälkeen päästiin suunnittelutyöhön. Arkkitehti teki useita pohjapiirroksia, koska niihin haluttiin muutoksia. Lopulliset piirrokset valmistuivat joulukuussa 2016. Sen jälkeen rakennuttaja anoi rakennuslupaa ja rakennusluvan myöntämisen jälkeen tiedotettiin ARAa päätöksestä, jotta rahoitusasiat sujuivat suunnitellusti. Rakennuttaja pääsi tämän jälkeen valmistelemaan urakkatarjouskilpailua ja käynnistämään sen.

Seuraavassa taulukossa on esitelty hankkeen eteneminen niin päätöksenteon kuin kehittämistyön osalta.

Taulukko 1: Asumisen kehittämishankkeen eteneminen

aika	Kehittämishanke	Päätöksenteko
11/2014		Valtuuston päätös tontin käytöstä
03/2015		Kunnanhallituksen selvitys
04/2015		Kunnanjohtaja varasi tontin
05/2015		Sote ja rakennuttaja yhteistyösopimus
09/2015	Projektiryhmän koonti ja suunnittelu Tukiyhdistyksen/ omaisten tapaaminen	
10/2015		Korkotuki- ja investointilainahakemus ARA:lle
11/2015	Asumisen ilta nro 1	
12/2015	Asumisen illan aineiston analysointi	
1/2016		Ehdollinen päätös ARA:lta
2/2016	Kysely asumisesta	
keväät 2016	Kyselyn tulosten analysointi	Aran tapaamiset
	Asukasprofiilin luominen	Arkkitehdin kilpailutus ja valinta, suunnittelutyö alkaa
8/2016	Tonttitilaisuus naapureille	
9/2016	Vammaisneuvoston tapaaminen	
	Asumisen ilta nro 2	
	Haastattelut alkavat	Valmiit piirustukset
		Rakennuslupa-anomus, ARA:lle tiedoksi päätös, Urakkakilpailutuksen valmistelu
5/2017	Asukasvalinnat	Urakoitsijan valinta, ARA:n tapaaminen
6/2017	Muuttovalmennus ja yhteiset suunnitteluillat alkavat	Rakentamisen aloitus -> 12 kk
4/2018	Esimiehen rekrytointi, kaluste-hankinnat	
6/2018	Henkilöstön rekrytointi ja valmennus	Valmis rakennus
8/2018	Asukkaiden muutto	
	Arviointi	

Kehitysvammaisille henkilöille suunnattujen asumisen hankkeissa olisi hyvä ottaa suunnittelu-prosessiin mukaan tuleva asukas, palveluiden tuottaja, rahoittaja, rakennuttaja, tilaaja sekä suunnittelijat. Asumisen hankkeissa on tavoitteena saavuttaa niin asukkaan kuin hankkeen toimijoiden kannalta mahdollisimman toimiva kokonaisuus, joka vastaa asukkaiden tarpeita. (Väänänen 2014, 41.)

Päätösten varmistuessa asumisyksikköhankkeesta, vammaispalveluissa oli alusta asti selvää, että henkilöstö haluaa hoitaa projektin mahdollisimman hyvin. Kehitysvammaiset kuntalaiset haluttiin mukaan aktiivisiksi osallistujiksi kehittämistyöhön. Tätä ajatusta vammaisalan ammattilaisten tulee myös tuoda esille päätöksenteossa, kehittämisessä ja projekteissa.

Kehittämishanke aloitettiin kokoamalla vammaispalvelun henkilökunnasta kehittämistiimi. Tiimissä yhdessä suunniteltiin, miten kehittämistyötä lähdetään toteuttamaan. Suunnitelmissa oli järjestää asumisen iltoja kehitysvammaisille kuntalaisille ja heidän omaisilleen ja niiden avulla osallistaa heitä kehittämistyöhön. Myös postitse lähetettävä kysely valittiin yhdeksi menetelmäksi. Tiimissä yhdessä suunniteltiin iltojen toteutuksia ja kyselyä sekä dokumentointiin tuloksia ja arvioitiin toteutuksia. Tiimissä tehtiin myös asukasprofilointia, tavattiin vammaisneuvostoa ja omaisia ja sovittiin haastattelujen toteuttamisesta. Tiimi tulee vielä muun muassa valitsemaan tulevat asukkaat uuteen asumisyksikköön ja suunnittelemaan ja toteuttamaan muuttovalmennukset.

4.2 Kehittämistyöhön osallistajat

Osallistujina kehittämistyössä ovat olleet kehitysvammaiset kuntalaiset, heidän omaisensa, vammaispalvelun työntekijöistä koostuva projektiryhmä, Tuusulan kiinteistöt Oy, kunnan luottamushenkilöt, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, Aluehallintovirasto ja rakennusarkkitehtitoimisto.

4.2.1 Kehitysvammaiset kuntalaiset eli tulevat palvelun käyttäjät

Kehitysvammaiset henkilöt ovat yksilöitä ja jokaisella on omanlaisensa tuen ja avun tarpeet sekä toiveet asumisen suhteen. Jokaiselle kehitysvammaiselle kuntalaiselle laaditaan oma erityishuolto-ohjelma, johon kirjataan hänen tarvitsemansa tukitoimet ja palvelut. Erityishuolto-ohjelmaa toteuttaessa pyritään siihen, että henkilön, joka ei voi asua omassa kodissaan mutta ei ole myöskään laitoshoidon tarpeessa, järjestetään muulla tavoin.

Tuusulassa asuu noin 150 yli 15-vuotiasta kehitysvammaista henkilöä. Osa heistä asuu itsenäisesti, osa tuetusti, osa erilaisissa asumisyksiköissä ja osa lapsuuden kodeissa. Toisilla heistä on jo kertynyt kokemusta asumispalveluista ja toisilla taas itsenäistyminen on vielä edessä. Tässä kehittämishankkeessa haluttiin kuulla kaikkien heidän mielipiteitä, jotka ovat kiinnostuneita vaikuttamaan asumisen palveluihin kotikunnassaan.

4.2.2 Omaiset

Omaisten merkitys on tärkeä kehitysvammaisten ihmisten elämässä. Vanhemmat ja sisarukset ovat tukeneet ja auttaneet heitä läpi lapsuuden ja nuoruuden ja auttavat varmasti myös itsenäistymisen jälkeenkin. Vammaisten lasten vanhemmat ovat joutuneet tekemään yhteistyötä lukuisten eri ammattilaisten kanssa ja osallistumaan moniin suunnitelmien tekoon, jotka koskevat heidän vammaista lastaan. Vanhemmat tuntevat varmasti heidän lapsensa parhaiten ja haluavat lapselleen itsenäistymisen jälkeenkin riittävät palvelut, tuen ja huolenpidon.

Usein vanhemmat ovat asettuneet taistelu- tai puolustuskannalle vammaisen lapsensa puolesta suhteessa muuhun ympäristöön. He ovat joutuneet ehkä kokemaan lapsensa kiusaamista, muiden ihmisten asenneongelmia tai vaikeuksia saada riittävää tukea ja ohjausta lapselleen ja perheelleen. (Eriksson 2008, 35.) Tärkeää on huomioida myös vanhempien ajatuksia ja ottaa heidät aktiivisiksi osallistujiksi heidän vammaista lasta koskeviin asumisasioihin.

Omaiset ovat osallistuneet aktiivisesti asumisen kehittämisen iltoihin. Heistä on myös muutama aktiivinen käynyt kehitysvammaisten tukiyhdistyksen nimissä tapaamassa kunnan virkamiehiä, TuKuKin edustajaa ja arkkitehtiä. He ovat omalta osaltaan halunneet vaikuttaa hankkeeseen, jotta uusi yksikkö palvelisi käyttäjäryhmää paremmin.

4.2.3 Vammaispalvelujen työntekijät

Vammaispalvelujen työntekijöinä tähän hankkeeseen ovat osallistuneet vammaispalvelujen päällikkö, kaksi sosiaaliohjaajaa ja toimintakeskuksen esimies. Vammaispalvelupäällikön roolina on ollut esimiehisuus ja hankkeen vetäminen. Hän toimii vammaispalvelujen esimiehenä ja vastaa muun muassa palveluiden organisoinnista. Vammaispalvelujen päällikkö on myös raportointivelvollinen Sosiaali- ja terveystoimen johtoryhmälle ja hänen tehtävänä on tiedottaa projektin etenemisestä heille.

Sosiaaliohjaajien tehtävä on huolehtia kaikille asiakkaille erityishuolto-ohjelmat ja niiden mukaisesti järjestää kehitysvammaisille asiakkailleen sopivia palveluja. He ovat alansa ammatti-

laisia ja parhaita hoitamaan esimerkiksi haastattelut. Toimintakeskuksen esimies on taas puolestaan tutkielman tekijä ja tuntee työnsä puolesta myös suurimman osan tulevaan asumisyksikköön muuttavista henkilöistä ja heidän omaisistaan.

4.2.4 Tuusulan kiinteistöt Oy

Tuusulan kunnan kiinteistöt Oy eli Tukuki on Tuusulan kunnan omistama vuokratyöyhtiö. ”Tukuki haluaa tuottaa asukkailleen kohtuuhintaisia, laadukkaita ja turvallisia asumispalveluja omarahoitteisesti ja kannattavasti. Yhtiölle vahvistetun strategian mukaisesti Tuusulassa turvataan kysyntää vastaavat, toimivat ja kohtuuhintaiset vuokra-asuntomarkkinat. Asuntokannan kunnan säilyttäminen ja kuntalaisille eri elämänvaiheisiin sopiva asuntokanta ovat perusperiaatteita. Toiminnan laajentuminen tapahtuu uustuotannon kautta”. (www.tukuki.fi).

Tuusulan kunnan kiinteistöt Oy toimii hankkeen rakennuttajana ja organisoii rakennushanketta kunnassa. He tekevät Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta tarvittavat hakemukset ja tekevät yhteistyötä heidän kanssaan. He ovat myös kilpailuttaneet arkkitehdit ja rakentajat yms. Tukuki tulee tulevaisuudessa hallinnoimaan kiinteistöä ja vuokraamaan sen vammaispalveluille ja asuinhuoneet tuleville asukkaille.

4.2.5 Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA)

Tuusulan kiinteistöt Oy anoi Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuselta rahallista avustusta asumisyksikköhankeeseen. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus eli ARA kuuluu ympäristöministeriön hallintoon ja sen tehtävänä on vastata valtion asuntopolitiikan toimeenpanosta. ARA myöntää rakentamiseen ja asumiseen liittyviä tukia ja takauksia. (www.ara.fi).

ARA varasi erityisryhmien asunto-olojen parantamiseen tarkoitetun avustuksen sekä vuokra-asuntojen rakentamisen korkotukilainaksi hyväksymiseen. Varaus on ehdollinen. Ehtona on muun muassa, että valtion talousarvion valtuudet riittävät ja että ARA hyväksyy hankkeen suunnitteluratkaisut yms. ARAn rooli on taloudellisesti merkittävä asumisyksikköhankeeseen onnistumisen kannalta.

4.2.6 Kunnanvaltuusto

Kunnanvaltuusto on kunnan ylin päättävä elin. Valtuuston jäsenet valitaan joka neljäs vuosi pidettävissä kuntavaaleissa. Kaikki äänioikeutetut kuntalaiset saavat äänestää ja näin vaikuttaa ketkä tekevät kunnassa päätöksiä. Valtuuston tehtävänä on muun muassa päättää kunnan taloudesta, veroprosenteista ja maksuista. Valtuusto päättää kunnan hallinnon rakenteesta ja

hyväksyy tarvittavat johtosäännöt. Valtuusto nimittää luottamushenkilöt ja tärkeimmät viranhaltijat. Valtuutettujen määrää riippuu kunnan asukasluvusta. Tuusulan valtuustossa on 51 valtuutettua. (www.tuusula.fi.) Kuntalain (27§) mukaan valtuuston tehtävänä on huolehtia, että kuntalaisilla on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. (Kohonen ym. 2002,7).

4.2.7 Aluehallintovirasto

”Aluehallintovirasto (AVI) on sosiaalihuollon alueellinen ohjaus-, lupa- ja valvontaviranomainen. Viraston tavoitteena on laadukkaiden sosiaalihuollon palvelujen turvaaminen väestölle.” (www.avi.fi). Aluehallintoviraston tehtävänä on sosiaalihuollon palveluiden valvonta, niin kunnallisten kuin yksityistenkin. Aluehallintovirasto myöntää myös yksityisille sosiaalipalvelujen tuottajille luvat. Toimintaa ohjaa lainsäädäntö ja Aluehallintovirasto toimii yhteistyössä muun muassa Sosiaali- ja terveysministeriön ja Valviran kanssa. (www.avi.fi.)

Aluehallintovirastolta tullaan tulevaisuudessa hakemaan toimintalupaa asumisyksikölle. Se on edellytys, jotta asumisyksikkö voi aloittaa toimintansa. Asumisyksikössä täytyy olla kunnossa omavalvontasuunnitelmat yms. tarvittavat asiakirjat ja suunnitelmat. He tulevat myös valvoamaan yksikön toimintaa yhdessä Valviran kanssa.

4.2.8 Rakennusarkkitehtitoimisto ja rakennusurakoitsija

Arkkitehdiksi valikoitui Valkeavirran toimisto. Arkkitehti Matti Valkeavirran kanssa on Tuusulan kiinteistöjen edustaja käynyt läpi hankkeen tarpeita ja toiveita. Arkkitehti on kartoittanut kokonaistilannetta ja arvioinut kustannuksia. Varsinaisen suunnittelun pohjalla on käytetty asemakaavaa, erilaisia tutkimuksia ja kunnan eli asiakkaan ideoita. Arkkitehtitoimisto laati alkuun ehdotussuunnitelmat, joista on jalostunut lopulta pohjapiirustukset. Arkkitehti on pitänyt yhteyttä käyttäjäkuntaan yhdellä tapaamisella sekä sähköpostitse rakennuttajan välityksellä. Rakennuttajan välityksellä arkkitehti on saanut rakennuttajan ja käyttäjäkunnan ja heidän edustajiensa terveisiä ja toiveita tietoonsa.

Rakennusurakoitsija ei ollut vielä tiedossa opinnäytetyötä raportoitaessa. Urakkatarjouskilpailu oli kuitenkin menossa ja rakennusurakoitsija tulee olemaan yksi yhteistyötaho myöhemmin kehittämistyössä.

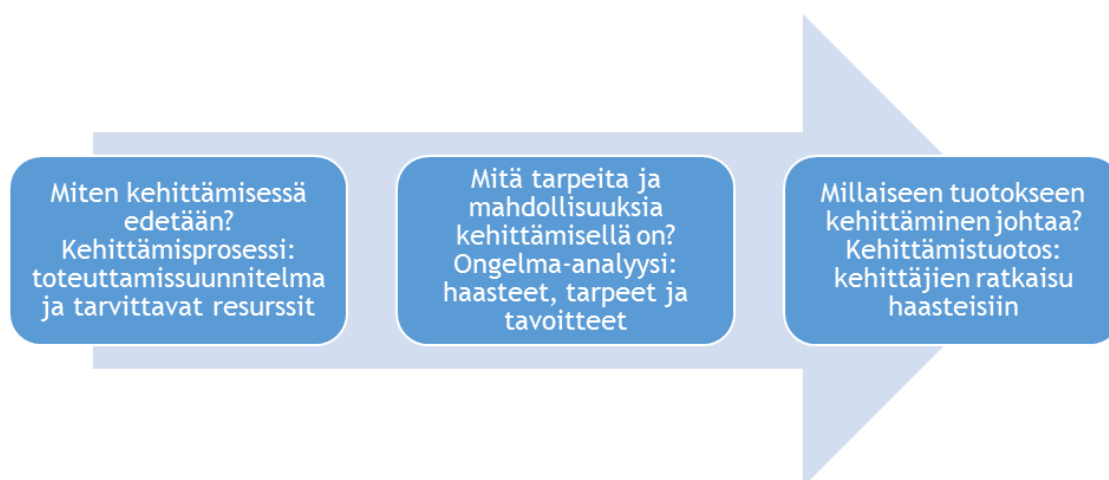
5 Kehittämistyön toteuttaminen

Tämän kehittämistyön lähestymistavaksi valittiin kehittämistutkimus. Kehittämistutkimus on monipuolinen menetelmä, jossa tutkitaan kehittämällä uusia toimintatapoja. Lähestymistapa soveltuu hyvin käytäntöjä kehittävään tutkielmaan. Kehittämistyö on toteutettu yhteistyössä asiakkaiden ja työelämän kanssa. Seuraavaksi esitellään kehittämistutkimukselle ominaisia piirteitä. Tämän jälkeen kuvailen aineiston keruun eri vaiheita ja aineiston analysointia.

5.1 Kehittämistutkimus

Kehittämistutkimuksessa kehittämistarve nousee aidosta ongelmasta. Alkuun selvitetään kehittämisen tarpeet, mahdollisuudet ja haasteet. Kehittämistutkimuksessa otetaan kehittävämäiset kuntalaiset ja heidän omaisensa aktiivisiksi osallistujiksi mukaan kehittämisprosessiin. (Pernaa 2013, 17.) Yhdessä kehittäminen tuo usein paremman lopputuloksen ja kehittävämäiset kuntalaiset ja heidän omaisensa ovat parhaita asiantuntijoita yhdistettynä vammaispalvelujen henkilöstön ammattitaitoon.

Kuvio 1: Kehittämistutkimuksen mahdollisuudet (Edelsonin 2002 mukaan mukailtuna Pernaa 2013)

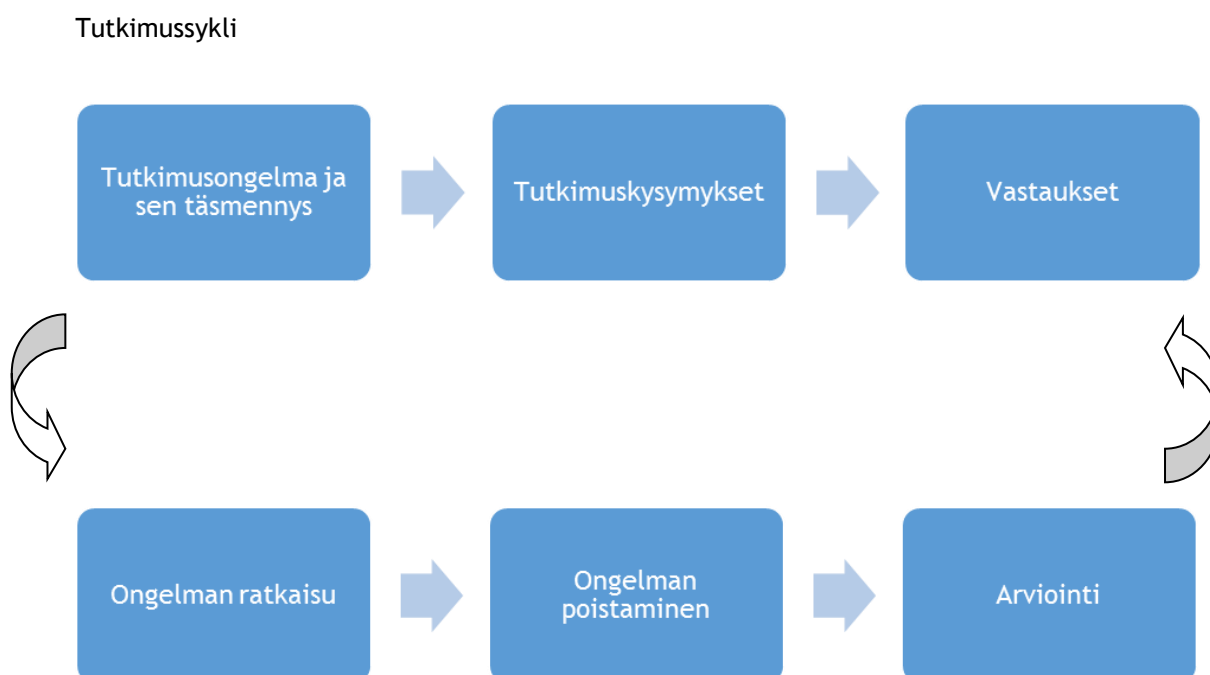
Kehittämistutkimuksen toteuttaminen koostuu sykleistä ja se voidaan nähdä jatkuvana prosessina. Yhdessä tutkimussyklissä voidaan nähdä seuraavat vaiheet: nykytilan kartoitus, ongelman havaitseminen, ongelman määrittely, vaihtoehtojen etsintä, vaihtoehtojen arviointi ja ratkaisun valinta. Sen jälkeen voidaan nähdä muutossyklin alkavan, johon kuuluu toteutus, arviointi ja lopuksi seuranta. Kehittämistutkimuksen voidaan nähdä alkavan siitä, mistä perinteinen tutkimus päättyy koska siihen kuuluu myös ongelman poistaminen (Kananen 2015, 40-42.)

Kehittämistutkimuksessa pyritään siis muutokseen. Alun ongelma-analyysin jälkeen tavoitteet selkiytyvät ja voidaan laatia kehittämissuunnitelma. Suunnitelmaa voidaan ajantasaistaa tutkimuksen edessä. Kehittämissyklejä voidaan toteuttaa kehittämisprojektin luonteen mukaisesti eri kokoisina. (Pernaa 2013, 17.) Kehittämistutkimuksessa tutkimusaineistoa on mahdollista kerätä muun muassa haastatteluilla, kyselyillä, dokumenteilla ja havainnoimalla. (Kananen 2015, 12). Tässä kehittämistutkimuksessa tutkimusaineistoa kerättiin projektiryhmän muistioilla, kyselyllä, asumisen kehittämisen illoista World Café- menetelmällä, osallistuvalla havainnoinnilla ja haastatteluilla.

Kuntien strategioissa ja kehittämistoiminnassa on viime vuosina painotettu asiakaslähtöisyyttä. Asiakkaat ja heidän kokemuksensa on alettu näkemään asiantuntijoiden rinnalla tärkeänä osana kehittämistoimintaa. Yhtenä asiakaslähtöisenä menetelmänä kehittämisessä on käytetty palvelumuotoilua. Menetelmä osallistaa palvelun käyttäjän niin suunnittelemaan kuin toteuttamaan palveluja. Menetelmässä voidaan haastattelun ja havainnoinnin avulla selvittää asiakkaiden kokemukset palvelusta ja kehittää niiden avulla palvelua laadukkaammaksi. (Marjamäki 2017, 506.)

Kehittämistutkimuksessa voidaan käyttää apuna myös osallistavaa suunnittelua. Osallistavassa suunnittelussa ihmiset pääsevät mukaan tekemään suunnitelmia, jotka vaikuttavat heidän elämäänsä. Osallistavalla suunnittelulla saadaan myös aikaiseksi hyviä tuloksia. (Pernaa 2013, 78.) Asumisyksikköhankkeessa kehitysvammaiset henkilöt ovat mahdollisia uuden yksikön tulevia asukkaita ja näin ollen se voi olla heidän tuleva toimintaympäristönsä. Se vuoksi heidän ajatustensa kuuleminen on tärkeää.

Kuvio 2: Kehittämistutkimuksen osat ja osien vaiheet (Kananen 2015, 40)

Muutosykli

Kehittämisprosessista voidaan erottaa Toikon ja Rantasen (2009) mukaan viisi eri tehtävää: 1. perustelut, 2. organisointi, 3. kehittävä toiminta, 4. toiminnan arviointi ja 5. levittäminen. Toiminnan perustelu on lähtökohtana kehittämiselle. On tärkeää perustella miksi jotain asiaa pitää kehittää. Lähtökohtana voi olla joko nykyisen hetken ongelma tai tulevaisuuden visio ja aikaansaavin kehittäminen perustuu molempiin. Organisoinnilla tarkoitetaan kehittämisen käytännön toiminnan suunnittelua ja valmistelua. Se perustuu kehittämistoiminnan tavoitteen ja sen viralliseen hyväksyntään. Organisoinnissa myös määritellään kehittämistoiminnan toimijat ja heidän roolinsa. Periaatteessa kehittämiseen voivat osallistua kaikki, joita se koskettaa jollain tavoin. (Toikko & Rantanen 2009, 56-58.)

Kehittävä toiminta on itse toteutusta. Alkuun ideoidaan ja kohdennetaan kehittämistoiminta ja sen jälkeen voidaan aloittaa kokeilutoiminta ja sen monitorointi. Arvioinnin avulla puolestaan tuotetaan tietoa kehitettävästä asiasta ja sen toimivuudesta. Arviointivaiheessa voivat kehittämisen tavoitteet ja toimintatavat myös muovautua. Tulosten levittäminen puolestaan on usein jopa ihan erillinen prosessi, jonka avulla voidaan esimerkiksi uusia tuotteita tai palveluja juurruttaa tai valtavirtaistaa. Tätä voidaan tehdä muun muassa tuotteistamisen tai koulutuksen avulla. (Toikko ym. 2009, 59-63.)

5.2 Aineiston keruu ja sisällönanalyysi

Kehittämistyön aineiston muodostavat viitekehys eli teoreettinen osuus ja kehittämishankkeen aineistot eli asumisen illoista kerätyt materiaalit, havainnoinnit, kyselyn vastaukset ja pohjapiirroksot. Kehittämishankkeessa kysyttiin ensin kehitysvammaisten kuntalaisten ja heidän omaistensa mielipiteitä, jotka huomioitiin jo suunnitteluvaiheessa. Myöhemmin tehtiin asiakasprofilointia, tilaratkaisuja ja tulevaisuudessa tehdään lopulliset asukasvalinnat. Tulevaisuudessa on luvassa muuttovalmennusta, henkilöstön koulutusta, mahdolliset itsemääräämisoikeussuunnitelmat yms.

Toiminnan arvioimiseksi kerättiin monipuolista aineistoa. Aineiston analyysi alkoi jo ensimmäisen asumisen illan jälkeen. Aineiston analyysitapana oli induktiivinen eli aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Induktiivisen aineiston analyysiin kuuluu aineiston pelkistäminen, aineiston ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110-111). Ensimmäisen asumisen illan materiaalit koottiin yhteen. Niistä eriteltiin vastaukset eri kysymysten alle, pelkistettiin ja kirjoitettiin koneella puhtaaksi. Myöhemmin niistä etsittiin tutkimukselle olennainen tieto klusteroimalla aineisto.

Kyselyn vastaukset koottiin yhteen ja tiedot niistä kirjattiin Excel-taulukkoon. Näin saatiin luokiteltua vastaukset ja laskettua kuinka moni oli vastannut mihinkin kysymykseen kyllä tai ei. Vastaukset tiivistettiin taulukoiksi. Kyselyn vapaasta vastaus kohdasta tulleet kommentit koottiin myös yhteen ja ne klusteroitiin. Kyselyn tuloksista kirjoitettiin myös sanallista tulkintaa ja nostettiin esille tutkimuksen kannalta olennaisia asioita. (Kananen 2015, 103).

Eri vaiheiden pohjapiirroksia verrattiin toisiinsa. Niistä pystyttiin etsimään eroavaisuuksia. Muusta aineistosta nousseita toiveita verrattiin pohjapiirroksiin ja analysoitiin suunnitteluratkaisuja ja muutoksia. Kaikki tutkimukseen kerätty materiaali koottiin lopuksi yhteen ja käytiin perusteellisesti läpi. Sitä jäseneltiin ja tiivistettiin niin, että kaikki olennainen valittiin tutkimukseen mukaan. Aineistoa analysoitiin myös yhdistämällä omat havainnot teoreettiseen viitekehukseen.

5.3 Asumisen kehittämisen illat

Ensimmäinen vammaispalvelujen järjestämä asumisen kehittämisenilta pidettiin 1.12.2015 Kehitysvammaisten viikolla. Kehitysvammaisten viikon teemana oli: ”Kaikille ihmisoikeudet täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti” (kehitysvammaisten tukiliitto ry 2015). Kohderyhmänä olivat 15 vuotta täyttäneet kehitysvammaiset kuntalaiset ja heidän läheisensä. Avustajat ja

asumisyksiköiden ohjaajat olivat myös tervetulleita. Paikaksi valittiin kunnan oma toimintakeskus, jonka monipuoliset ja esteettömät tilat sopivat hyvin tällaiseen tapahtumaan. Henkilöt kutsuttiin kirjeitse paikalle ja iltaa mainostettiin myös vammaispalvelujen työntekijöiden toimesta.

Illan tarkoitus oli olla tiedotus- ja keskustelutilaisuus kehitysvammaisille henkilöille ja heidän läheisilleen kehitysvammaisten asumisen kehittämistä Tuusulassa. Illan aikana pidettiin alkuun info vireillä olevista asuntoasioista ja sitten jatkettiin työpajatyöskentelyä asumisen tarpeista ja toiveista. Työpajan menetelmäksi valittiin World Café-menetelmä koska se on osallistava ja helppo tapa kerätä isoltakin määrältä osallistujia ideoita ja toiveita.

World Café - osallistavassa menetelmässä yhdistetään kahvilaa ja keskustelua. Osallistujat istuvat rennosti ryhmissä nauttien kahvia ja keskustellen tietystä aihealueesta. Jokaisessa pöydässä on tärkeää olla ns. fasilitaattori, joka on perehtynyt käsiteltävään aihealueeseen. Jokainen osallistuja kiertää kaikissa pöydissä, osallistuu kaikkiin keskusteluihin ja vastaa kaikkiin kysymyksiin. Sama ryhmä kiertää yhdessä koko World Cafén läpi eli kaikki pöydät, joissa on eri kysymykset. Lopuksi vastauksista tehdään yhteenveto, jossa fasilitaattorit tiivistävät pöydissä käytyt keskustelut. Menetelmässä kaikki osallistujat pääsevät osalliseksi jokaisen ryhmän ja pöydän ajatuksista. Menetelmä sopii hyvin kokemusten jakamiseen ja uusien ideoiden ja toiveiden kuulemiseen. (www.hyvatkaytannot.opph.fi).

Asumisen kehittämisen iltaan osallistui 33 henkilöä. Mukana oli tuusulalaisia kehitysvammaisia henkilöitä ja heidän omaisiaan. World Café toteutettiin niin, että neljä vammaispalvelujen työntekijää toimi fasilitaattoreina. Työntekijät jakaantuivat eri huoneisiin ja jokaisessa huoneessa oli yksi aihe/ kysymys. Osallistujat kiersivät kaikissa huoneissa ja kävivät muiden yhtä aikaa huoneessa olleiden kanssa keskustelua. Fasilitaattorin tehtävänä oli kirjata ajatukset ylös ilman, että hän kertoisi omia mielipiteitään tai ohjaisi keskustelua liikaa. World Cafén kysymyksiksi valittiin: missä tarvitsen apua? milloin haluan muuttaa omaan asuntoon? mitkä muut asumisen asiat ovat minulle tärkeitä? miten asumispalvelujen suunnittelun pitäisi jatkua?

Illan aikana saatiin kerättyä paljon ajatuksia ja toiveita asumisesta. Asumisen kehittämisen illassa kokoonnuttiin lopuksi vielä yhdessä kuulemaan yhteenvetoa illan tuotoksista. Kokonaisuudessaan ilta oli paljon keskustelua ja ajatuksia herättävä niin osallistujissa kuin järjestäjissä. Eräs omainen lähetti vielä illan jälkeen sähköpostilla lisää ajatuksiaan asumisen kehittämisen suhteen.

Toinen asumisen ilta pidettiin kunnantalolla valtuustosalissa 29.9.2016. Sen tarkoituksena oli olla keskustelu- ja tiedotustilaisuus tulevista Neitoperhontien ryhmäasunnoista. Tilaisuuden tavoitteena oli tarjota tuusulalaisille kehitysvammaisille ja heidän omaisilleen mahdollisuus tulla kuulemaan ja keskustelemaan tulevasta asumisyksikköhankkeesta.

Paikalla tilaisuudessa olivat Tuusulan kunnan kiinteistöt Oy:n kiinteistöpäällikkö, vammaispalvelujen päällikkö, kehitysvammahuollon sosiaalihojajat ja toimintakeskuksen esimies. Tilaisuuteen osallistui 49 henkilöä, joista yhdeksän oli kehitysvammaisia henkilöitä. Tilaisuuteen osallistui myös muutamana Tuusulan kunnan luottamushenkilö ja Keski-Uusimaa lehden toimittaja. Toinen asumisenilta kiinnosti selkeästi enemmän omaisia kuin kehitysvammaisia henkilöitä.

Kuva 2: Toinen asumisen ilta kehitysvammaisille kuntalaisille ja heidän omaisilleen

Tilaisuudessa tiedotettiin hankkeen etenemisestä. Keskustelua herätti rakennuksen sijoittaminen tontille ja pohjapiirrosratkaisut sekä asukasprofiili. Keskustelua herättivät mm. kaavamääräykset, joiden mukaan rakennus tulee sijoittaa tien puolelle, tiestä kaksi metriä. Rakennuksen sijoittamiseen vaikuttaa myös mm. kaupunkikuva. Poikkeuslupaa voisi anoa muutoksiin mutta tässä projektissa siihen ei ole aikaa. Näin sijoittamalla rakennus saadaan aikaiseksi suosijaisa piha mutta se rajoittaa puolestaan omien ulko-ovien rakentamista tien puolelle.

Tontille jää rakennusoikeutta jäljelle ja tulevaisuudessa on mahdollisuus rakentaa siihen vielä jotain esim. rivitalo. Ryhmäasuntoihin tulee kaikille asukkaille omaan oveen lukko ja nimi.

Toiseen päähän rakennusta voi olla mahdollista muuttaa hieman ovi- ja käytäväratkaisuja. Pieniä mahdollisia muutoksia pohditaan vielä pohjapiirustukseen, jotka ovat tulleet esille omaisten edustajien tavattua arkkitehti.

5.4 Asumisen kysely kehitysvammaisille kuntalaisille

Yhdeksi tiedonkeruu menetelmäksi valittiin kysely. Kyselyn avulla pystytään keräämään laaja aineisto vaivattomasti, nopeasti ja siihen voidaan saada paljon osallistujia. Toteutustavaksi valittiin postitse lähetettävä kysely, koska se mahdollistaa kaikkien halukkaiden osallistumisen vastaamiseen. Kaikilla ei ole välttämättä tietokonetta ja internettiä tai taitoa niiden käyttöön. Postitse lähetettävässä kyselyssä lomake lähetetään vastaajille ja kyselyn mukana on palautuskuori, jonka postimaksu on maksettu. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2014, 195-197.)

Kysely toteutettiin postitse lähetettävänä kyselynä talvella 2016 ensimmäisen asumisen illan jälkeen. Lomakkeella tehtävä kysely on yksi yleisimmistä tavoista kerätä aineistoa. Lomakkeen tekemiseen on hyvä varata aikaa, jotta tutkimus onnistuisi. Kysymysten muotoilussa on hyvä huomioida kehittämishankkeen tavoitteet, jotta saadaan vastauksia haluttuihin asioihin. (Aaltola & Valli 2010, 103-104.)

Kysely suunniteltiin yhdessä vammaispalvelujen päällikön ja sosiaaliohjaajien kanssa ja opinäytetyön tekijä laati kyselyn. Kyselystä haluttiin tehdä vastaajille mahdollisimman selkeä ja helppo. Suunnittelun pohjana käytettiin Savon Vammaisasuntosäätiön (Savas) asuntotoiveenkyselyä. Kysely oli selkokielineen koska kohderyhmänä olivat kehitysvammaiset henkilöt. Selkokeskusten (2015) määritelmän mukaan: ”Selkokieli on suomen kielen muoto, joka on mukautettu sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskieltä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi. Se on suunnattu ihmisille, joilla on vaikeuksia lukea tai ymmärtää yleiskieltä.”

Kysely sisälsi monivalintakysymyksiä, joihin vastattiin hymy- ja ruttunaamoja rastittamalla. Nämä ovat yleisesti käytössä kehitysvammaisten palveluissa ja tuttuja sen vuoksi vastaajille. Kysymyksien tukena käytettiin myös kuvia, jotta kaikki vastaajat ymmärtäisivät kysymykset. Kuviksi kyselyyn valittiin Map-selkokuvat (Savon Vammaisasuntosäätiö 2014). Map-selkokuvat on Savas muokannut Papunetin kuvapankin Sclera-kuvista. Kysely toteutettiin värillisenä, jotta se helpottaa ymmärtämistä ja vastaamista.

Kyselyn ensimmäiselle sivulle laitettiin saatekirje, joka sisälsi ohjeen kyselyn täyttämiseen ja postittamiseen. Kyselyn taustatiedoissa kysyttiin nimeä ja yhteystietoja, jotta vammaispalvelujen sosiaaliohjaajat saivat käsityksen millaisia toiveita heidän asiakkailtaan on asumisen

suhteen. Vastausaikaa kyselyyn oli kuukausi. Kyselyllä haluttiin saada tietoa siitä, millaisia toiveita kehitysvammaisilla kuntalaisilla on asumisesta. Samalla haluttiin myös tiedottaa suunnitteilla olevasta asumisyksiköstä sekä muista asumisen mahdollisuuksista.

1. MILLAISEEN ASUNTOON HALUAT MUUTTAA?

Kuva 3: Kuva kehitysvammaisille kuntalaisille lähetetystä kyselystä

Kyselyssä oli kuusi kysymystä: Oletko tyytyväinen nykyiseen asuntoosi? Haluaisitko muuttaa? Millaiseen asuntoon haluat muuttaa (omakotitalo, rivitalo, kerrostalo)? Milloin haluaisit muuttaa (pian, myöhemmin esimerkiksi 2-3 vuoden päästä, paljon myöhemmin esimerkiksi 5 vuoden päästä)? Millaista tukea tarvitset asumiseesi (ohjaajia paikalla ympäri vuorokauden, tuki tarpeen päivittäin mutta ei yöllä, tuki tarpeen 1-5 kertaa viikossa, ei tuen tarvetta)? Oletko kiinnostunut uudesta rakennettavasta asumisyksiköstä? Lopuksi oli vapaata vastaustilaa kertoa terveisiä vammaispalveluille.

Kyselyn otokseksi valittiin kaikki yli 15-vuotiaat kehitysvammaiset kuntalaiset. Heidät valittiin kehitysvammaisten kuntalaisten perusjoukosta juuri siksi, että he ovat mahdollisia tulevia asunnon tarvitsijoita lähivuosina. Ennakkoon tiedettiin, että osalla on asumisasiat kunnossa ja

heillä ei ole tarvetta muuttaa. Kuitenkin haluttiin toimia eettisesti oikein ja kohdella tasavertaisesti kaikkia kehitysvammaisia kuntalaisia ja antaa vastausmahdollisuus. Kyselyitä lähetettiin yhteensä 150 kappaletta.

Vastauksia saatiin yhteensä 94 kappaletta eli vastausprosentti oli 63% . Kyselyn jälkeen vastaukset koottiin Excel-tiedostoon ja niitä analysoitiin. Vastauksista saatiin muun muassa selville kuinka moni on kiinnostunut uudesta asumisyksiköstä ja millainen avuntarve heillä on. Kyselystä saatiin selville ketkä ovat kiinnostuneita uudesta asumisyksiköstä ja heidän toivitaan asumisyksikön suhteen. Tämä joukko valikoitui haastatteluihin, joiden kautta valitaan tulevat asukkaat asumisyksikköön. Kyselystä saatiin myös arvokasta tietoa muiden kehitysvammaisten henkilöiden asumisen toiveista.

5.5 Tonttitilaisuus ja yksikön pohjapiirrokset

Tulevan asumisyksikön tontilla pidettiin 31.8.2016 klo 13-15 Mini pop up tilaisuus. Tilaisuuden tarkoitus oli tarjota alueen asukkaille mahdollisuus tulla keskustelemaan tulevasta asumisyksikköhankeesta. Paikalla oli kunnan puolesta Tuusulan kunnan kiinteistöt Oy:n kiinteistöpäällikkö, kehittämis- ja hallintopalvelujen päällikkö, vanhus- ja vammaispalvelujen päällikkö, toimintakeskuksen esimies ja toimintakeskuksen kolme kehitysvammaista työntekijää.

Paikalle oli pystytetty teltta ja nähtävillä oli alustavat piirustukset. Alueen asukkaat saivat tutustua niihin ja keskustella tulevista suunnitelmista eri asiantuntijoiden kanssa. Toimintakeskuksen ryhmä hoiti tilaisuuden kahvituksen ja hekin seurustelivat alueen asukkaiden kanssa. Tarkoituksena oli pitää tunnelmaltaan rento infotilaisuus tulevan asumisyksikön tontilla, jossa naapurit saivat tutustua rauhassa suunnitelmiin. He saivat esittää mieltä askarruttavia kysymyksiä ja saivat niihin vastauksia asiantuntijoilta.

Paikalla kävi viisitoista henkilöä, joista kaksitoista oli aikuisia ja kolme lapsia. Tulevaan asumisyksikköön suhtauduttiin positiivisesti. Viereisellä tontilla sijaitsee yksityinen päiväkotitoimi ja asukkaat kokevat asumisyksikön sopivan siihen viereen. Yksi henkilö mainitsi, että kulmatontti on ruman näköinen ja piti rakentamista hyvänä asiana. Alueen asukkaille oli tärkeää kuulla esimerkiksi miten liikenne tulee lisääntymään kotitiellä ja heitä askarrutti muut alueen kaasuunnitelmat.

Kuva 4: Mini pop up tilaisuus naapureille Neitoperhontien tontilla

Pohjapiirrokset toimivat myös yhtenä aineistona tutkimuksessa. Pohjapiirroksia oli useita eri vaiheista mutta tässä työssä tarkastellaan ensimmäistä pohjapiirrosta (10.5.2016) suhteessa lopulliseen pohjapiirrokseen (22.12.2016). Ks. liite nro 7 ja liite nro 8.

5.6 Asukashaastattelut ja tiimipalaverit

Kehittämistyössä päädyttiin haastattelemaan kaikki tulevasta yksiköstä kiinnostuneet yli 15-vuotiaat kehitysvammaiset kuntalaiset, joiden palvelun tarve on asumisyksikön kriteerien mukainen eli kohtalainen avun tarve. Asukashaastattelut tullaan toteuttamaan suunnitellusti vammaispalvelujen kahden sosiaaliohjaajan toimesta. Niitä pidetään myös asiakkaiden palvelusuunnitelmien tarkistusten yhteydessä.

Haastatteluja varten on laadittu oma lomake. Lomakkeen tarkoitus on toimia keskustelurunkona haastatteluissa ja sitä myöten asumisyksikön asukkaiden valintatilanteissa. Haastateltaville kerrotaan, että vastauksia ei kirjata hänen asiakaskertomukseen ja mikäli häntä ei valita niin lomake hävitetään. Lomakkeen tiedot ovat luottamuksellisia. Mikäli asiakas puolestaan valitaan tulevaksi asukkaaksi niin lomake toimii tulevaisuudessa ensitiedon antamisessa asumisyksikön tulevalle henkilökunnalle. Ks. liite nro 6.

Haastattelulomakkeessa kysytään taustatietoja muun muassa asiakkaan ja omaisten yhteystietoja, edunvalvonnasta, päivätoiminnasta, sairauksia, apuvälineitä yms. Lisäksi siinä kartoitetaan tuen tarvetta päivittäisissä toiminnoissa esimerkiksi kommunikointi, ruokailu ja nukkuminen. Tärkeimpiä kysymyksiä ovat kuitenkin miksi henkilö haluaisin muuttaa juuri kyseiseen asumisyksikköön ja mitä uudessa kodissa tulisi olla. Lisäksi mielenkiinnon kohteet, mistä erityisesti pitää ja mistä taas ei pidä ja mistä ärsyyntyy.

Koko kehittämistyön ajan pidettiin säännöllisesti tiimipalavereita, joihin osallistui kehittämissiimi eli kunnan vammaispalvelujen päällikkö, toimintakeskuksen esimies ja kaksi vammaispalvelujen sosiaaliohjaajaa. Tiimipalavereissa pidettiin tilannekatsausta projektin etenemisestä ja niissä yhdessä suunnitellaan asumisen iltoja, kyselyä, haastatteluja ja asukasprofiilia. Palavereita oli kaksitoista raportointiin mennessä ja niistä pidettiin muistioita.

5.7 Tiedottaminen

Kunnan tärkeä tehtävä on tiedottaa kuntalaisia, jotta luottamus lisääntyy. Kuntalaisilla on oikeus tietää kunnan suunnitelmista, asioiden käsittelystä ja päätöksistä. (Kohonen ym. 2002, 8.) Niemen, Nietosvuoren & Virikon (2006, 240) mukaan tiedottaminen on organisaation viestintää, joka on suunnattu organisaatiolle tärkeille sidosryhmille. Niin sisäinen kuin ulkoinenkin viestintä on tärkeää koska se lujittaa suhteita ja rakentaa vuorovaikutusta. Tiedottaminen välittää tietoa myös organisaation tavoitteista ja kehittymisestä ja sen tulisi olla avointa. Ulkoisen tiedottamisen keinoja ovat muun muassa tiedotteet, www-sivut, lehtijutut ja yhteydenotot. (Niemi yms. 2006, 242-243.)

Asumisyksikkö hankkeesta tiedotettiin sisäisesti kunnan työntekijöille henkilöstön intrassa. Myös esimerkiksi sosiaali- ja terveystoimen johtoryhmässä käytiin pitämässä tilannekatsauksia. Muille tiedotusta jaettiin kunnan www-sivujen kautta, suullisesti ja Keski-Uusimaa -lehdessä julkaistuilla jutuilla. Suullista tiedotusta jakoivat vammaispalvelujen sosiaaliohjaajat tavatessaan asiakkaitaan, heidän omaisiaan ja eri yhteistyötahoja. Kunnan www-sivuilla tiedotettiin myös. Omat Facebook-sivut avataan asumisyksikköhankkeelle, kun asumisyksikön rakennusluvut ovat varmistuneet ja hanke alkaa edetä suunnitellusti. Avattavalle yksikölle on myöhemmin tarkoitus tehdä myös omat www-sivut, kunhan asumisyksikön nimi on päätetty.

Lahelan asunnot muuttovalmiiksi 2018

TUUSULA | Tuusula alkaa ensi vuoden alussa rakentaa kehitysvammaisten ryhmäasuntoja Neitoperhontielle Lahelanpeltoon. Asunnot on tarkoitettu henkilöille, jotka tarvitsevat apua ja tukea päivittäisissä toiminnaissa ja eri elämänalueilla. Ryhmäasunnoissa on avustavaa henkilökuntaa paikalla ympäri vuorokauden.

Asuntoja on tulossa yhteensä 15 asukkaalle. Lisäksi sinne tulee yhteistiloja oleskeluun ja ruokailuun. Asunnot ovat muuttovalmiina näillä näkymin keväällä 2018. Talon rakentaa Tuusulan kunnan kiinteistöt Oy ja palvelut järjestää Tuusulan kunnan sosiaali- ja terveystoimi.

Neitoperhontien asunnoista

järjestetään tiedotus- ja keskusteluilta torstaina 29. syyskuuta Tuusulan kunnantalolla.

– Tiedotus- ja keskusteluillassa kerrotaan suunnittelun nykyvaiheesta, sanoo vammaispalvelujen päällikkö Sari Juhila, jonka mukaan tilaisuuksien ovat tervetulleita kaikki kiinnostuneet. Erityisesti paikalle toivotaan henkilöitä, jotka miettivät mahdollisuutta saada uusi koti Neitoperhontieltä.

Paikalla ovat kiinteistöpäällikkö Arto Lindberg ja vammaispalvelujen päällikkö Sari Juhila sekä muita vammaispalvelun työntekijöitä.

► *Tiedotus- ja keskusteluilta to 29.9. kello 17.30 Tuusulan kunnantalon valtuustosalilla.*

Kuva 5: lehtiartikkeli 26.9.2016 Keski-Uusimaa lehdessä asumisyksikköhankkeesta

6 Kehittämisen tulosten tarkastelu

Tällä kehittämistyöllä haluttiin selvittää mitä toiveita kehitysvammaisilla kuntalaisilla ja heidän läheisillään on uuden asumisyksikön suhteen. Heidät haluttiin myös saada mukaan aktiiviksi toimijoiksi kehittämistoimintaan, jotta he saisivat kokea osallisuuden tunnetta ja käyttää itsemääräämisoikeuttaan. Jotta voidaan suunnitella ja rakentaa onnistuneesti vastaamaan tulevien asukkaiden tarpeita, on arkkitehdin ja rakennuttajan tunnettava käyttäjäkunta. Arkkitehdillä ja rakennuttajalla voi olla aiempaa kokemusta erityisryhmien asumisyksiköiden suunnittelemisesta ja rakentamisesta mutta jokainen tuleva palvelun käyttäjä ja asukas on yksilö omine tarpeineen ja toiveineen.

Aiempaa kokemusta on hyvä hyödyntää mutta tärkeää on myös kuunnella juuri tätä hanketta koskevien palvelun käyttäjien ajatuksia. Tuloksista voidaan todeta, että eri menetelmillä kehittämistyössä saadut toiveet ovat hyvin samanlaisia kuin asumisen suosituksissa mainitut asiat. Kehittämistyön tärkein saavutus onkin, että kehitysvammaiset kuntalaiset ja heidän omaisensa saivat mahdollisuuden osallisuuteen ja itsemääräämisoikeuteen asumisen kehittämisessä.

Kehittämistyössä haluttiin myös selvittää millä keinoin tulevat asukkaat valitaan yksikköön. Kehittämistyön aikana löydettiin asumisyksiköstä kiinnostuneet kehitysvammaiset kuntalaiset asumisen iltojen ja kyselyn avulla. Kehittämistyössä päädyttiin haastattelujen avulla valitsemaan tulevat asukkaat yksikköön, jotta jokainen hakija saisi kertoa omin sanoin toiveistaan, tuen tarpeestaan ja miksi haluaisi muuttaa kyseiseen yksikköön.

6.1 Asumisen illat

Asumisen iltoihin osallistui hyvin väkeä. Ensimmäiseen iltaan osallistui 33 ja toiseen 49 henkilöä. Ensimmäinen ilta pidettiin Etelä-Tuusulan keskustasta kolmen ja puolen kilometrin päässä sijaitsevassa toimintakeskuksessa. Osalle tuo matka on voinut olla esteenä koska paikkaan on huonot julkiset yhteydet. Toinen tilaisuus pidettiin Etelä-Tuusulan keskustassa kunnantalolla, jonne on helpompi saapua. Toisaalta kunnassa on kolme keskustaa ja Jokelasta sekä Kellokoskelta on molemmista matkaa Hyrylään. Lisäksi osa kehitysvammaisista henkilöistä asuu lähikunnissa, koska kunta ostaa asumispalveluja heille sieltä.

Toisille kehitysvammaisille henkilöille toimintakeskus on tuttu oma työpaikka ja sinne on luontevaa tulla myös illalla tällaiseen tilaisuuteen. Osalle taas paikka voi tuntua vieraalta leimaantumisen vuoksi. Kunnantalo voi olla neutraalimpi paikka tulla kuuntelemaan kuntalaisena

infoa kunnan uudesta hankkeesta. Kumpikin ilta toimi tiedotustilaisuuksina ja siinä onnistuttiin. Jälkimmäisessä illassa oli myös lehtitoimittaja paikalla ja paikallisessa lehdessä julkaistiin lehtijuttu illasta. Myös ennen toista asumisen iltaa oli lehdessä pieni juttu. Niiden kautta hanke tuli tutuksi myös muille kuntalaisille ja lähikuntien ihmisille. Iltaan osallistui myös kunnan luottamushenkilöitä, joka oli varmasti luottamusta herättävä asia kuntalaisille.

Missä tarvitsen apua?- kysymyksen vastauksissa korostui, että apua tarvitaan päivittäisiin toimiin: hygienian hoitoon, pukeutumisasioihin, liikkumiseen, kommunikaatioon, lääkahoitoon ja ajan käsittämiseen. Apua tarvitaan myös arkielämäntaitoihin: ruuanlaittoon, pyykinpesuun, raha-asioihin ja käytännön asioiden hoitoon. Lisäksi tarvitaan apua itsenäistymiseen, asunnon hakemiseen ja muuttovalmennukseen. Jotkut kokivat myös tarvitsevänsä apua sosiaalisiin suhteisiin, jotta ei tarvitse olla yksin.

Lisäksi omaiset toivoivat erilaisia asioita, kuten riittävästi henkilökuntaa yksikköön. Riittäväällä henkilökunnalla voisi turvata kehitysvammaisen nuoren pääsemisen retkille, tapahtumiin ja harrastuksiin silloin, kun hän itse haluaa. Toiveena oli myös saada vapaaehtoisia avustajia, jotta nuoret pääsevät liikkumaan vapaa-ajallaan. Toiveena oli myös kokki ruuanlaittoon, jotta ruoka olisi terveellistä. Toiveina oli myös siivooja siivoamaan asuinhuoneet ja yleiset tilat, jotta paikat pysyisivät siisteinä eikä asiakkaiden tai henkilökunnan tarvitsisi käyttää aikaa niihin.

Milloin haluan muuttaa omaan asuntoon? - kysymykseen tuli vastauksia kaikkiin kohtiin; pian, hieman myöhemmin ja paljon myöhemmin. Tämä kysymys herätti paljon pohdintaa nuorten kehitysvammaisten itsenäistymisestä, muuttamisesta ja asumispalveluista. Jotkut vanhemmat pohtivat onko lapsen pakko muuttaa koskaan pois vanhempien luota. Toiset taas olivat sitä mieltä, että vanhempien täytyy tukea nuorta itsenäistymiseen ja antaa sille mahdollisuus. Nuorilla ja myös vanhemmilla on oikeus omaan elämään. Joku taas oli pohtinut kuinka kauan kehitysvammaisen henkilön vanhemman täytyy hoitaa lastaan?

Joillakin perheillä oli hyviä kokemuksia vammaispalvelujen tarjoamista asumisharjoittelujaksosta ja muista itsenäistymisen tukemiseen liittyvistä asioista. Toiset taas toivoivat enemmän asumisharjoitteluja, jotta edettäisiin pienin askelin kohti itsenäistymistä. Pohdintaa herätti myös

”Pitääkö tarttua tarjoukseen heti, kun paikka tarjotaan? Jos ei tartu niin tarjotaanko paikkoja myöhemmin uudelleen vai tippuuko jonon hänille?”.

Välillä asumisyksikköpaikkoja vapautuu yllättävästi ja perhe ei ole ehtinyt varautua ajatuksen muutosta nopeasti vaikka sitä onkin suunniteltutapahtuvaksi jossain vaiheessa.

Toiveissa oli myös asuinpaikka nuorelle läheltä Tuusulaa, vanhempia, työpaikkaa ja palveluja. Pysyvää kotia toivottiin mutta myös joustavuutta ja mahdollisuutta vaihtaa kotia mikäli ensimmäinen vaihtoehto ei olisikaan sopiva.

”Kauan odotettu lopullista asuntoa, pienin askelin edetty, muutaman vuoden sisällä toiveissa muutto pois nykyisestä ryhmäkodista.”

Joidenkin mielestä Tuusulaan rakennettavaa asumisyksikköä oli odotettu jo kauan mutta vielä sitä jaksettaisiin odottaa. Tärkeäksi koettiin sopivan paikan löytyminen omalle lapselle ja kunta koettiin luotettavaksi tahoksi tuottaa asumispalveluja. Kunnalta toivottiin myös nopeampaa toimintaa ja palvelurakenteen parantamista. Erilaisia asuntoja tulisi olla enemmän tarjolla ja myös sellaisia asuntoja, joissa olisi henkilökuntaa ja apua tarjolla.

Mitkä muut asumisen asiat ovat minulle tärkeitä? Kysymykseen tuli erilaisia toiveita. Toiveiksi nousi, että vanhemmat ja kaverit olisivat lähellä sekä asunto olisi lähellä keskustaa ja palveluita (kauppa, uimahalli, kirjasto ja harrastusmahdollisuudet). Ympäristöltä toivottiin myös luonnon läheisyyttä, turvallisuutta ja mahdollisuutta liikkua siellä itsenäisesti. Pohdintaa herätti myös, miten muu ympäristö ottaa vastaan kehitysvammaiset henkilöt.

Oman asunnon suhteen toiveiksi nousi oma avain ja oma ulko-ovi sekä parveke tai oma piha. Myös omaa paikkaa posteille toivottiin, johon muut eivät pääse käsiksi esimerkiksi postilokeroa tai postilaatikkoa. Omaan huoneeseen toivottiin omaa wc:tä ja kylpyhuonetta. Myös invamitoituksia toivottiin niihin. Joku oli toivonut myös mahdollisuutta omaan pyykkikoneeseen. Toiveena oli myös oma pikkukeittiö ja sinne ainakin jääkaappi ja mikro. Säilytystiloja toivottiin omille tavaroille ja myös kausivarusteille. Omalta huoneelta toivottiin myös rauhaa.

”Mahdollisuus olla myös omassa rauhassa. Voisi halutessaan katsoa salkkarit omassa huoneessaan yksin.”

Omaan asuinhuoneeseen toivottiin hyvää nettiyhteyttä ja yhteydenpitomahdollisuutta esimerkiksi Skypen tms. kautta vanhempiin. Oman asuinhuoneen tiloilta toivottiin myös muunneltavuutta ja kiinteiden kalusteiden mitoituksessa asukkaan tarpeiden huomioimista esim. pienen kokoinen ylettyä itse kaappeihin.

Asumisyksikköön toivottiin asuinkumppaniksi oman ikäistä seuraa ja samankaltaisia ihmisiä. Henkilökunnaksi toivottiin pysyvää vakituista henkilökuntaa ja riittävästi avustajia. Keikkalaisia ei toivottu. Usein asumisyksiköissä on juuri ongelma henkilökunnan vaihtuvuus ja sijaisten

käyttö. Apua päivittäisiin toimiin voi antaa täysin vieras henkilö. Myös yhteistä isoa tilaa toivottiin yksikköön, jossa olisi mahdollisuus tehdä asioita yhdessä muiden asukkaiden kanssa esimerkiksi pelata biljardia.

Miten asumispalvelujen suunnittelun pitäisi jatkua? - kysymys herätti paljon ajatuksia. Osallistujat pitivät hyvänä asiana, että kuntaan tulee oma asumisyksikkö. He toivoivat jatkuvaa tiedotusta hankkeesta esimerkiksi sähköpostilla ja yleisiä asumisen iltoja. On tärkeää tietää missä vaiheessa mennään ja vaikka Facebookissa voisi olla avoin ryhmä ajatusten vaihtoon. He toivoivat myös, että suunnittelu ei tapahtuisi pelkästään virkamiesten toimesta vaan siihen otettaisiin mukaan myös omaisia ja tulevia asukkaita.

Toiveina oli myös, että asumista suunnitellessa otettaisiin huomioon liikenneyhteydet ja harrastusmahdollisuudet. Rakentamisessa ja tilaratkaisuissa puolestaan toivottiin huomioitavan esteettömyys ja turvallisuus. Kehitysvammaisille henkilöille toivottiin myös asumista muiden ihmisten joukossa esimerkiksi tavallisissa kerrostaloissa. Kyselyä myös toivottiin kaikille kehitysvammaisille henkilöille asumisen tarpeista ja sen tuloksista päättäjille tietoa. Tutustumista toivottiin hyvin onnistuneisiin asumisyksiköihin ja myös kokemusasiantuntijoita tuomaan asioita esiin.

Osa koki, että kun ovat saaneet tiedon valinnasta tulevaksi asukkaaksi uuteen yksikköön, niin motivaatio osallistua suunnitteluun on suurempi. Asia on silloin enemmän itseä ja läheisiä koskettava ja siihen haluaa vaikuttaa. Osa olisi halukkaita osallistumaan suunnitteluryhmiin, joissa voisi olla asiakkaita ja omaisia erikseen. Asumisyksikköön pääsystä saadun tiedon jälkeen toivottiin säännöllisiä tapaamisia oman sosiaalihoajaan kanssa.

6.2 Asumisen kysely kehitysvammaisille kuntalaisille

Toive asumisen kyselystä nousi esiin ensimmäisessä asumisen illasta. Kyselyyn vastasi noin 150:stä yli 15-vuotiaasta kehitysvammaisesta kuntalaisesta 94 eli 63%. Kaikkia ei varmasti kiinnostanut kyselyyn vastaaminen. Osa jätti vastaamatta ehkä siksi, että heidän asumisen asiat ovat heidän omasta mielestään hyvin juuri tällä hetkellä. Osa taas ei ehkä saanut kirjettä itselleen tai heidän puolestaan tehtiin päätös, ettei siihen vastata. Osa ei ehkä ymmärtänyt kyselyä eikä saanut tai osannut pyytää apua sen täyttämiseen.

Kyselystä saatiin selville, että lähes puolet vastaajista haluaa muuttaa vaikkakin suurin osa oli tyytyväisiä nykyiseen asumiseensa. Suurin osa vastaajista toivoo asumista omakotitalossa tai rivitalossa. Milloin haluaa muuttaa kysymykseen tuli tasaisesti vastauksia pian, lähivuosina tai

paljon myöhemmin. Tämä voi tarkoittaa, että osa vastaajista on ollut vielä alaikäisiä tai harjoittelevat vasta itsenäistymistä ja käyvät esimerkiksi asumisharjoittelujaksoilla. Osalla on taas toive muuttaa pian ehkä nykyisen asumismuodon sopimattomuuden vuoksi tai lapsuuden kodista itsenäistymisen vuoksi. Joillakin puolestaan voi olla nyt hyvä koti mutta tulevaisuudessa he ehkä haluavat jotain muuta asumiselta esim. itsenäisempää asumista.

Kyselyyn vastaajista 31 henkilöä tarvitsevat tukea ympäri vuorokauden ja kuusi päivisin. Viisi tarvitsee tukea 1-5 kertaa viikossa ja yksi ei ollenkaan. Suurin osa vastaajista soveltuu ympärivuorokautisen tuentarpeensa vuoksi juuri tulevaan asumisyksikköön. Kyselystä saatiin hyvin poimittua henkilöt, jotka olivat kiinnostuneita yksiköstä ja joiden tuentarve sopii asukasprofiiliin. Ei ole tarkoituksenmukaista tarjota kenellekään liian vahvaa palvelua vaikka uusi yksikkö olisikin kiinnostava. Terveisiä vammaispalveluille eli vapaa sana kohdasta saatiin myös hyvin kerättyä erilaisia toiveita asumisen ja tulevan asumisyksikön suhteen.

Kenen kanssa oli täyttänyt kyselyn kohtaan vastasi 92 henkilöä. Heistä oli suurin osa täyttänyt kyselyn yhdessä jonkun kanssa. Eniten kyselyyn oli vastattu jomman kumman vanhemman kanssa tai ohjaajan/ hoitajan/ avustajan kanssa. Täysin yksin kyselyyn oli vastannut kahdeksan henkilöä.

Taulukko 2: Kenen kanssa oli vastannut kyselyyn

Itse	8	Ohjaajan kanssa	29
Äidin kanssa	34	Avustajan kanssa	4
Isän kanssa	8	Tulkin kanssa	1
Vanhempien kanssa	6	Edunvalvojan kanssa	1
Siskon kanssa	1	Tyhjä	2
Yhteensä			92

Kysymykseen numero 2: Oletko tyytyväinen nykyiseen asuntoosi, vastasi 92 henkilöä. Vastaajista oli tyytyväisiä nykyiseen asuntoonsa 81 henkilöä ja yhdeksän vastasi olevansa tyytymättömän. Kaksi jätti tähän kohtaan vastaamatta ja kaksi henkilöä oli vastannut molempiin kohtiin. Kysymykseen numero 3: Haluaisitko muuttaa, vastasi myös 92 henkilöä. Heistä 47 henkilöä ilmoitti haluavansa muuttaa ja 45 henkilöä ettei halua.

Taulukko 3: Onko tyytyväinen nykyiseen asuntoon ja haluaisiko muuttaa

On tyytyväinen	81	Haluaa muuttaa	46
Ei ole tyytyväinen	9	Ei halua muuttaa	44
Molempia	2	Molempia	2
Ei vastausta	2	Ei vastausta	2
Yhteensä	94		94

Kysymykseen numero 4: Millaiseen asuntoon haluat muuttaa vastauksia tuli yhteensä 91 ja 23 ei vastannut ollenkaan. Tässä kohtaa osa rastitti useamman vaihtoehdon. Omakotitaloon tuli 32 myönteistä vastausta, rivitaloon 40 ja kerrostaloon 19.

Taulukko 4: Millaiseen asuntoon haluaa muuttaa

	Kyllä	Ei
Omakotitaloon	32	16
Rivitaloon	40	12
Kerrostaloon	19	23
Ei vastausta	23	
Yhteensä	91	51

Kysymykseen numero 5: Milloin haluaisit muuttaa vastasi 94 henkilöä. Heistä 23 halusi muuttaa pian, 28 myöhemmin esimerkiksi kahden- kolmen vuoden päästä ja 22 paljon myöhemmin esimerkiksi viiden vuoden päästä.

Taulukko 5: Milloin haluaa muuttaa

	Kyllä	Ei	Molemmat	Ei vastausta	Yhteensä
Pian	23	36	1	34	94
Myöhemmin 2-3 v.	28	28	1	37	94
Paljon myöhemmin	22	28	0	44	94

Uudesta asumisyksiköstä oli kiinnostunut 41 henkilöä. Neljä oli jättänyt vastaamatta tähän kohtaan, yksi oli vastannut ettei osaa sanoa ja 46 oli vastannut ettei ole kiinnostunut uudesta

yksiköstä. Kaksi oli vastannut molemmat vaihtoehdot ja nämä pitää laskea myös kiinnostuneiden joukkoon. He ovat ehkä epävarmoja ja tarvitsevat lisää tietoa päätöksenteon tuekseen.

Tämän asumisyksikön kannalta olennaista oli löytää asukasprofiiliin sopivat asukkaat eli joilla tuentarve on: 1= tukea ympäri vuorokauden ja 2= tukea päivisin. Heitä oli yhteensä 37 henkilöä, joista 31 tarvitsi tukea ympäri vuorokauden.

Tuen tarve numeroina:

1= tukea ympäri vuorokauden

2= tukea päivisin

3= tukea 1-5krt viikossa

4= ei tarvetta

5= ei tietoa

Taulukko 6: Asumisyksiköstä kiinnostuneet vastaajat

Nykyinen asuminen	Tuen tarve 1	2	3	4	5	Yhteensä
Laitoshoito	2					2
Muu	14	3	3			20
Ohjattu asuminen	1	1		1		3
Perhehoito		1				1
Autettu asuminen	14	1	1			16
Tukiasumi- nen			1			1
Yhteensä	31	6	5	1		43

Kohtaan terveiset vammaispalvelun työntekijöille vastasi 67 henkilöä. Osa kertoi siinä kohtaa olevansa tyytyväinen nykyiseen asumiseensa ja asumismuotoon.

”Olen tyytyväinen, haluan asua täällä kauan.”

”Tykkään nykyisestä asuinpaikasta, olen myös naimisissa ja asun puolison kanssa.”

Osa vastaajista kertoi haaveistaan muuttaa esimerkiksi itsenäisempään asumismuotoon tai toiselle paikkakunnalle.

”Minä olen juuri muuttanut yhteen avopuolisoni kanssa. Haluan opetella yhteisasumista nykyisessä paikassa, tulevaisuudessa haaveena oma vuokrakerrostalo, jossa ohjaajat välillä kävisivät piipahtamassa, muttei päivittäin.”

”Muutan omaan kämppään esim. stadiin, en tarvi vammaisasumista, olen lähes terve!”

Yksi toivoi lähempää vanhempiaan asumisen järjestymistä. Myös muutama vastaaja toivoi lisää harrastustoimintaa tai taksimatkoja enemmän tai kauemmaksi (Helsinkiin). Asumisyksikköä ja asuntoja kehitysvammaisille henkilöille toivottiin myös lähemmäksi Etelä-Tuusulan keskustaa. Osa vastaajista halusi toivottaa terveisiä tai kiitoksia työntekijöille.

Kuntaan rakennettavaan uuteen asumisyksikköön liittyen oli kaksi asiakasta kirjannut toiveeksi muuttaa samaan yksikköön. Nämä kaksi henkilöä seurustelevat ja haluaisivat luonnollisesti asua yhdessä. Muutamana vastaaja oli kirjannut kaipaavansa ikäistänsä asumisseuraa ja kertoivat olevansa sosiaalisia. Toiveena on myös oma huone, jossa on oma rauha.

”Toivoisin pääseväni asumaan sellaiseen kohteeseen, missä muita nuoria”.

”Oma huone jossa saa tehdä omia juttuja ja olla rauhassa, naapuriksi saman henkisiä kavereita.”

Eräs vastaajista toivoi lemmikin pito mahdollisuutta.

”Haluaisin, että siellä voisi pitää omaa lemmikkiä. Eläimille ja allergisille olisi oma puoli koska vanhainkodeissakin on jo nykyisin niin. Mahdollisuus jatkaa harrastuksia. Olisi kiva, jos olisi kesäisin leirejä, mahdollisuus kokata itse edes kerran viikossa”.

Tämä kertoo, että kehitysvammaisilla henkilöillä on ihan samanlaisia toiveita kuin vammattomillakin ihmisillä. Lemmikin ottaminen asumisyksikköön toteutuu varmasti harvoin koska asumisyksiköissä on sääntöjä, joihin asukkaiden tulee sitoutua. Ruuanlaittaminen ja sen opettelu kuuluu luonnollisesti arkeen ja sellaiseen tulisi olla kaikilla mahdollisuus vammasta huolimatta. Myös pääsyn harrastuksiin tulee mahdollistaa kaikille asumispaikasta riippumatta.

Muutaman vastaukset oli kirjoittanut vanhempi. He kertoivat huoltaan omasta ikääntymisestäään ja toivoivat asumisen järjestyvän piakkoin ja perheelle sopivalla tavalla. Parin vastaajan äiti oli toivonut myös lapsen asumista lähempänä itseään. Myös kodinomaisuutta toivottiin tullevalta asumisyksiköltä.

”Tytär on paljon apua tarvitseva neiti. Vanhemmista tuntuu siltä, että on aika jo päästä eläkkeelle.”

”Äiti haluaisi lapsen lähemmäksi, koska olisi helpompi vierailta useammin.”

”Oikea koti, ei laitos.”

KVANKin laatusuositusten mukaan asumisen hankkeissa tulee huomioida asiakkaiden yksilölliset tarpeet ja tämän vuoksi asukkaiden olisi hyvä olla ennalta tiedossa. Kyselystä saatiin selville toivotusti ketkä henkilöt ovat kiinnostuneita tulevasta asumisyksiköstä ja millainen avun tarve heillä on. Näiden tietojen pohjalta saatiin valittua asukashaastatteluihin henkilöt. Kyselystä saatiin myös tietoa tyytyväisyydestä nykyiseen asumismuotoon, muuttotoiveet, toivotun muuton aikataulua ja millaiseen asuntoon kukin vastaaja haluaisi muuttaa. Vapaaseen terveiset kohtaan saatiin myös paljon yksilöllisempää tietoa ja ajatuksia asumisesta ja sen toiveista.

6.3 Pohjapiirrokset

Ensimmäiset pohjapiirrokset (23.5.2016) eivät vastanneet projektiryhmän ajatusta toimivasta asumisyksiköstä, jossa olisi huomioitu käyttäjäkunnan tarpeita tai asumisen suosituksia. Pohjapiirroksessa oli muun muassa jakelukeittiöt, joista olisi jaettu muualla tuotettu ja hankittu ruoka. Kuitenkin asumisyksikön on tarkoitus olla koti, jossa voidaan yhdessä tehdä ja opetella tekemään ruokaa. Asukkaiden huoneet olivat myös pieniä 21m² + kylpyhuone 4m² eli minimi koko määräysten suhteen. Omissa huoneissa ei ollut keittiönurkkausta, jossa voisi keittää itselleen kahvit tai tehdä välipalaa. Keittiönurkkaus tai varaus sille tuntui kuitenkin ihan perusasioilta, mitä kodista pitää löytyä ja se oli myös käyttäjäkunnan toiveena.

Asumisyksikkö oli jaettu kolmeen osaan, jotka olivat kiinni toisissaan mutta tulisivat toimimaan erillisinä soluina. Kahteen oli sijoitettu kuusi asukashuonetta ja yhteen kolme. Tässä pienimmässä solussa oli muun muassa koko talolle yhteiset saunatilat, tekniset tilat ja lääkkeenjakohuone. Jokaiseen soluun oli varattu myös toimistohuone. Soluissa sijaitsevat yhteiset tilat vaikuttivat hieman sokkeloisilta. Käynti asuinhuoneisiin oli suunniteltu yhteisten tilojen

olohuoneen ja ruokailutilan yhdistelmän kautta. Tämä vaikeuttaisi kalusteiden sijoittelua ja voisi aiheuttaa rauhattomuutta yhteiseen oleskelutilaan.

Kaksi isompaa solua oli jaettu vielä kahteen osaan niin, että jakelukeittiö olisi toiminut keskellä ja molemmissa olisi ollut kolme asukashuonetta. Kolmen henkilön asuinyhteisö kuulostaa ihan hyvältä mutta pohjapiirrosta tarkastellessa se näytti toimimattomalta. Lääkkeenjako huone koettiin myös tarpeettomana koska kehitysvammaisuus ei aiheuta tarvetta lääkitykselle. Lisäsairaudet mitä kenellä vaan ihmisellä voi olla esim. diabetes voi toki tuoda tarpeen lääkehoidolle.

Ensimmäisessä pohjapiirroksessa ei ollut kuunneltu käyttäjäkunnan toiveita ja tarpeita eikä vammaispalvelujen työntekijöiden kokemuksia toimivista asumisyksikköratkaisuista. Omaiset ja vammaispalvelujen päällikkö pääsivät tapaamaan arkkitehtia ja rakennuttajaa. Tapaamisen jälkeen arkkitehti teki isoja muutoksia pohjapiirrokseen. Viimeisin pohjapiirros saatiin 22.12.2016. Pohjapiirrokseen saatiin läpi muutoksia, joiden jälkeen kokonaisuus vaikutti jo paremmalta ja selkeämmältä kokonaisuudelta. Kaikkia muutoksia ei saatu menemään läpi koska niihin vaikuttivat muun muassa rakennuspinta-ala, kokonaisuus, budjetti jne. Koko rakennuksen kerrosala laajeni 896,2 m²:sta 932,2 m²:een.

Viimeisimmässä pohjapiirroksessa on edelleen kolme solua mutta pienemmän solut ovat poistuneet. Huoneet saatiin isommiksi ja niiden koko kasvoi 25,5-35,5 m²:een. Kolme huoneista on omalla sisäänkäynnillä ulkokautta ja yhden asunnon sisäänkäynti on yksikön keskisolusta, jossa on saunatilat, toimistot yms. Näissä kolmessa asunnossa on enemmän tilaa 34,5-35,5 m² ja yhdessä 28,5 m². Näissä neljässä asunnossa on mahdollista esimerkiksi harjoitella itsenäisempää asumista tai asua runsaiden apuvälineiden kanssa.

Kaikkiin huoneisiin saatiin keittiönurkkaukset, jotka asukkaiden tarpeista riippuen voidaan yksilöllisesti myös jättää pelkiksi varauksiksi. Keittiönurkkaukseen kuuluu vesipiste ja jääkaappi. Isoimmissa huoneissa on myös liesi, jotta niissä voi tehdä itse ruokaa. Jakelukeittiöt saatiin muutettua keittiöpisteiksi yhteisten oleskelutilojen yhteyteen. Nyt niissä voidaan tehdä omalle solun väelle ruokaa ja tilaa on aiempaa enemmän yhteiseen seurusteluun.

Isoimmissa huoneissa on omat makuualkovit. Makuualkovit olisi toivottu jokaiseen huoneeseen mutta pienempiin asuinhuoneisiin oli suunniteltu kuitenkin pieni väliseinä tilanjakajaksi. Uuteen pohjapiirrokseen oli suunniteltu käytävät, joiden varrella huoneet sijaitsevat. Näin on saatu rauhoitettua yhteinen keittiö-olohuoneyhdistelmä. Samalla myös huoneet ovat rauhallisempia koska yhteisistä tiloista kantautuva melu ei kuulu niin niihin. Ensisijassa kuitenkin ihmiset asuvat omissa asuinhuoneissaan.

Varastotilat muuttuivat siten, että ulkovaraston pinta-ala suureni kolmella neliömetrillä ja sen koko on nyt 13 m². Yhdestä solusta poistui valitettavasti sisävarastohuone. Lääkehuone poistui ja soluista työhuoneet. Keskimmäiseen soluun tuli vierekkäin kaksi työtilaa, jotka voidaan yhdistää tarvittaessa isommaksi kokoustilaksi. Yhteinen iso terassi leveni sivuilta ja siinä on keskellä iso luiska lisäämässä esteettömyyttä.

Viimeisin pohjapiirros muutoksineen on parempi kokonaisuus kuin ensimmäinen pohjapiirros. Pohjapiirroksen vaikuttaa moni asia, joita taas rakentamisesta ja suunnittelusta tietämätön henkilö ei osaa huomioida. Uudessa pohjapiirroksessa on huomioitu käyttäjäkunnan ja heidän omaistensa toiveita. Kaikkia toiveita ei valitettavasti voitu toteuttaa. Joku saattoi toivoa omaa sisäänkäyntiä kaikille ulkoa päin ja toisen mielestä sellainen lisää turvattomuutta ja ei missään nimessä olisi soviva ratkaisu.

Kovin yksilöllisiin suurempiin ratkaisuihin ei voida lähteä koska tilojen pitää soveltua useammalle henkilölle. Ihmisten asumisen tarpeet myös muuttuvat eri elämänvaiheissa. Tiettyinä hetkenä joku ratkaisu tuntuu hyvältä ja toisena joku toinen ratkaisu. Jokainen tuleva asukas saa kuitenkin yksilöllisesti sisustaa oman huoneensa. Asukkaat saavat vaikuttaa myös esimerkiksi seinien väriin. Heille voidaan lisätä tarvittavia tukikaiteita yms. ratkaisuja helpottamaan arkea.

Pohjapiirroksiin saatiin läpi KVANKin suositusten mukaiset keittiönurkkaukset ja jokaiselle on myös omat kylpyhuoneet ja wc:t. Asuinhuoneiden vähimmäiskoko tulee olla 25m² ja muutosten jälkeen tämä ylittyi. Yksikössä on asuinhuoneita 15, mikä on maksimi määrä suositusten mukaan samaan yksikköön ja samalle tontille. Suositusten mukaiset omat nimet ovesa, oma postilaatikko/ -luukku ja oma nimi ovesa tullaan varmasti toteuttamaan.

Asuinhuoneissa ei ole omaa parveketta tai piha-aluetta, koska sisäänkäynti tapahtuu suurimpaan osaan asunnoista sisäkautta. Omilla ulko-ovilla varustetuissa yksiöissä on luonnollisesti omaa piha-aluetta. Muille on kuitenkin iso yhteinen piha ja yhteiset terassit. Päivä- tai työtoiminnan tiloja ei rakenneta samaan yhteyteen vaan kunnan oma toimintakeskus sijaitsee Etelä-Tuusulassa muutaman kilometrin päässä. Tarvittaessa yksiköstä voi kulkea myös muualle päivä- /työtoimintaan tai opiskelemaan taksikuljetuksella.

Asumisyksiköltä toivottiin hyvää sijaintia tai hyviä kulkuyhteyksiä, jotta asukkaan olisi mahdollista käyttää kunnassa olevia palveluita esimerkiksi kirjastoa ja kauppaa. Ympäristöltä toivottiin myös turvallisuutta, esteettömyyttä ja luonnon läheisyyttä. Asuntoja toivottiin myös vammattomien ihmisten pariin. Nämä samat asiat löytyvät myös KVANKin asumisen suosituksista. Tuleva tontti sijaitsee Lahelan alueella, keskellä omakotitaloaluetta. Tontin takana on

puistoalue, jossa on lapsille ja nuorille leikki- ja liikuntamahdollisuuksia. Alue on rauhallinen ja turvallinen.

Lahelasta on matkaa Etelä-Tuusulan keskuksen Hyrylän palveluihin vajaa neljä kilometriä autolla ja noin kolme ja puoli kilometriä kävellen. Reippaimmille liikkujille matka taittuu esimerkiksi polkupyörällä mutta suurin osa tulevista asukkaista ei luultavasti kykene kulkemaan tuota matkaa jalan tai polkupyörällä tai ilman avustajaa. Tontin sijainnissa toteutuu kyllä turvallisuus ja luonnon läheisyys ja vammattomien ihmisten keskellä asuminen mutta liikkuminen sieltä ei onnistu ilman kuljetuspalveluita. Alueella on myös huonot julkiset liikenneyhteydet. Asukkailla on oikeus anoa lain mukaisia kuljetuspalveluja vapaa-ajan matkoihin esimerkiksi harrastukseen kulkemiseen.

Usealla henkilöllä oli toiveena, että saisi asua omanikäisten ja samankaltaisten ihmisten kanssa. Mielekästä onkin asukasprofiloinnin ja haastattelujen myötä löytää sopivat asukkaat samaan soluun asumaan, jotta kokonaisuus on toimiva. Asumisharjoitteluja ja muuttovalmennusta tarvitaan, jotta tuleva muutto sujuisi hyvin suunnitellusti. Tiedottaminen projektin etenemistä on myös osa muuttovalmennusta. On tärkeää tietää missä vaiheessa tuleva koti on ja milloin se valmistuu sekä päästä välillä paikanpäälle tai valokuvista sitä katselemaan.

Osa nousseista toiveista koskee vasta yksikön käynnistämistä ja sen toimintaa. Jonkun omaisen toiveena oli saada esimerkiksi kokki ja siivooja tulevaan yksikköön. Toisaalta taas yksikön tarkoitus on olla koti ja kodissa on tarkoitus itse tehdä ruokaa ja siivota. Tavoitteena on yhdessä harjoitella näitä taitoja asukkaiden kanssa. Välillä osan vanhempien ja vammaispalvelujen työntekijöiden ajatukset voivat erota toisistaan.

Tonttitilaisuuden tarkoitus oli tehdä näkyväksi asumisyksikköhanketta tuleville naapureille. Usein ihmisillä on ennakkoluuloja jos samalla asuinalueelle tulee asumisyksikkö, jossa asuu erilaisia ihmisiä. Vammaisuus voi aiheuttaa siitä tietämättömille jopa pelkoa ja ahdistusta. Ennakkoluulojen vuoksi on tärkeää pitää tiedotusta avoimena. Tonttitilaisuuteen osallistuneet alueen asukkaat ottivat kuitenkin hyvin vastaan tiedon tulevasta asuinyksiköstä. He varmasti jakavat tietoa suunnitelmista myös muille naapureille.

Ilman kehittämishanketta asumisyksikön suunnittelu ja piirroket olisivat olleet hyvin erilaiset. Ne olisi tehty luultavasti minimi vaatimusten mukaan. Niissä ei olisi huomioitu tulevan käyttäjäkunnan toiveita eikä kehitysvammaiset kuntalaiset olisi päässeet kokemaan osallisuutta kuntalaisena. Kehittämishanke mahdollisti myös tulevien asukkaiden löytymisen yksikköön ja avoimemman tiedottamisen hankkeesta.

7 Johtopäätökset ja pohdinta

Kehittämishankkeen johtopäätöksenä voidaan todeta, että kehitysvammaisilla kuntalaisilla ja heidän omaisillaan on mielipiteitä asumisen suhteen. Mielipiteitä voi olla joskus vaikea saada luotettavasti esille kehitysvammaisilta henkilöiltä. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi kommunikaation puutteellisuus ja oikeiden vaihtoehtoisten kommunikaatiomenetelmien löytäminen ja viestien ymmärrettävyys. Asiaan vaikuttaa myös, että annetaanko henkilön käyttää omaa itsemääräämisoikeuttaan oikeasti ja tuleeko juuri kyseisen henkilön ajatukset kuuluviin vai onko taustalla enemmänkin omaisen tai ohjaajan ajatukset.

Suomessa tällä hetkellä vallitsevin asuinmuoto kehitysvammaisille henkilöille on ryhmäkoti. Yleensä ryhmäkodit ovat suunnitteluratkaisuiltaan kuitenkin hyvin laitosmaisia. Suunnittelua määrittelevät erilaiset palveluasumista koskevat viranomaisten mm. paloturvallisuus ja ympäristöviraston määräykset. Palvelun tuottajan tilat mm. toimistot ja asukkaille tarkoitettu yhteiset tilat mm. saunat, kodinhoitohuoneet ja olohuoneet vievät kokonaispinta-alasta paljon tilaa. Myös käytävät, joiden varrelle asuinhuoneet on sijoitettu vievät tilaa. Henkilökohtaisiin asuinhuoneisiin jää puolestaan vähemmän tilaa. (Väänänen 2014,31.)

Usein asiakkaiden tarpeet asumisen suhteen määritellään eri asiantuntijoiden voimin. Tärkeää on kuitenkin luottaa palvelun käyttäjän näkökulmaan ja hänen asiantuntijuuteen omassa elämässään ja palvelutarpeessaan. (Harjajärvi 2009, 15.) Kehitysvammaisista kuntalaisista löytyy henkilöitä, jotka haluavat osallistua vaikuttamiseen jos heille antaa siihen mahdollisuuden. On selvää, että heistä kaikki eivät ole kiinnostuneita vaikuttamisesta niin kuin ei kaikki muukaan kuntalaiset ole.

Kehitysvammaisen kuntalaisen mielipiteiden kuulemisessa toimivat niin kysely kuin asumisen illatkin. Molemmilla keinoilla saatiin kehittämisestä kiinnostuneita kehitysvammaisia kuntalaisia osallistettua ja ne toimivat hyvin. Kyselyn sai täyttää rauhassa kotona ja taas asumisen illoissa sai mahdollisuuden itse henkilökohtaisesti kertoa ajatuksiaan. Kyselyn tärkein anti oli, että sen avulla saatiin selville toivotusti ketkä henkilöt ovat kiinnostuneita tulevasta asumisyksiköstä ja millainen avuntarve heillä on. Kyselystä saatiin myös esille yksilöllisempää tietoa tyytyväisyydestä nykyiseen asumiseen ja tulevaisuuden asumistoihiveista. Ensimmäisestä asumisen illasta saatiin myös esille hyvin tietoa asumistoihiveista.

Kehittämishankkeen aikana opittiin, että asumisyksikköhanke vaatii huolellista suunnittelua, organisointia ja vastuualueiden jakoa. Yhteistyön tulee olla mutkatonta eri toimijoiden välillä ja päämäärän yhteinen. Heti alussa pitäisi kokoontua eri tahojen kanssa yhdessä suunnittelemaan hanketta. Jotkut asiat tapahtuvat hitaasti esimerkiksi hakemus- ja päätöksentekoprosessit voivat viedä aikaa. Ihmisillä on myös erilaisia ajattelutapoja ja erilaisia kokemuksia riippuen ammatista ja tehtävänkuvasta.

Kuntaorganisaatiossa toiminta voi välillä tuntua byrokraattiselta. Tähän vaikuttaa päätöksenteon rakenne ja virkamiesten työnkuva, hallintosäännöt yms. Kunnassa on myös tarkkaan määritelty kuka saa tehdä mitäkin ja millä nimikkeellä. Jotta jatkossa hanke etenee sujuvasti esimerkiksi kalustehankinnat, rekrytoinnit yms. tulisi projektista vastaavalla henkilöllä olla valtuudet tehdä päätöksiä, jotta kaikki etenisi sujuvasti. Jos esimerkiksi kaikki hankinnat pitää hyväksyttää erikseen jollakin korkeammalla nimikkeellä toimivalla esimiehellä tai johtoryhmällä niin prosessi hidastuu.

Isossa rakennushankkeessa on aina myös monia eri toimijoita ja onnistuneeseen toteutukseen vaikuttaa heidän välinen yhteistyö ja kommunikaatio. Miten kukin toimija ymmärtää jonkun asian ja osaako asioita ajatella oikeasti käyttäjälähtöisesti. Tässä tapauksessa on kyse käyttäjistä, jotka ovat yksilöistä koostuva erityisryhmä. Yksilöistä, joilla on yksilöllisiä toiveita ja tarpeita. Yhtälö on vaativa koska suunnitteluvaiheessa ei ollut vielä selvillä ketkä yksikköön muuttavat. Jos hanke olisi voitu tehdä eritavoin ja etsiä ensin tulevat asukkaat, olisi lopputulos ollut yksikön suunnittelun kannalta luultavasti parempi.

Tämä olisi puolestaan tarkoittanut erittäin nopeaa aikataulua löytää oikeat henkilöt yksikköön. Toisaalta niin aikaisessa vaiheessa ei olisi ollut kertoa kaikkea tietoa millainen yksikkö tulee olemaan ja mihin se tulee. Koko ajan on ollut myös epävarmuustekijänä taustalla, että hyväksyykö ARA suunnitelmat ja toteutuuko koko hanke. Olisi ollut valtava pettymys tulevien asukkaiden ja omaisten kohdalla jos hanke olisikin kaatunut. Tämä olisi taas vienyt luottamusta omaa kuntaa kohtaan palvelujen tuottajana.

Hankkeen aikana rakennuttajan kanssa tehtiin tiiviisti yhteistyötä. Projektiryhmän tehtävä oli pitää heidät ajan tasalla asioista ja pyytää puolestaan tietoa asioiden etenemisestä. Rakennuttaja osallistui toiseen asumisen iltaan, tonttitilaisuuteen ja tukiyhdistyksen sekä vammaisneuvoston tapaamisiin, mikä olikin erittäin tärkeää. Kehittämistyössä olisi voinut hyödyntää enemmänkin käyttäjäkunnan ajatuksia esim. pitämällä vain kehitysvammaisille aikuisille kuntalaisille suunnatun suunnitteluillan, johon olisi osallistunut myös rakennuttaja ja arkkitehti. Myös palvelumuotoilun menetelmiä olisi voinut käyttäjälähtöisessä suunnittelussa hyödyntää enemmän.

Sosiaalialalla lainsäädäntö antaa viralliset säännöt työlle, jolle työn tekeminen pohjautuu. Ammattieettiset ohjeet puolestaan antavat sosiaalialan ammattilaisille ohjeita kuinka toimia työssä ja suojata asiakkaita väärinkäytöksiltä. Eettisyys työssä tarkoittaa taitoa pohtia ja arvioida omaa ammatillista toimintaa ja päätöksentekoa sekä niiden oikeudenmukaisuutta. Moraalisesti ja eettisesti kestäväälle toiminnalle antaa perustan asiakkaan ihmisarvon- ja oikeuksien ja yksilöllisyyden kunnioittaminen. Sosiaalialan työssä etiikka tarkoittaa myös asiakkaan omien mielipiteiden esiin tuomista ja taitoa huomata toiminnassa erilaisia vaihtoehtoja. Toimintaa tulee myös kyetä arvioimaan kriittisesti. (Talentia 2013, 5-6.)

Kantin etiikan mukaan meillä tulisi olla velvollisuuksia muita ja itseä kohtaan. Meillä tulisi olla velvollisuus ajatella toisten ihmisten näkökulmasta asioita. (Sarvimäki & Stenbock-Hult 2009,57). Tämän hankkeen tavoitteena oli juuri saada kehitysvammaisten kuntalaisten ajatuksia esiin ja pyrkiä viemään niitä eteenpäin ja toteutumaan. On hyvä miettiä millaisessa kodissa itse haluaisi elää ja mitä sinne toivoisi. Esimerkiksi keittiönurkkaus olisi tärkeä, jotta voisi keittää kahvia silloin kuin itse halua. Nämä pohdinnat ovat sosiaalialan ammattilaisille selvää mutta viestiä on tärkeää viedä myös päättäjille ja muille toimijoille. Kehitysvammaisten henkilöiden asumisen toiveet eivät lopulta eroa kovinkaan paljoa vammattomien ihmisten toiveista.

Utilitaristisen ajattelun mukaan pitää tavoitella hyvinvointia mahdollisimman suurelle määrälle ihmisiä. Sen vaarana taas on, että marginaaliset ryhmät jätetään huomioimatta, koska heidän onni painaa liian vähän kokonaisuuden laskelmassa. (Sarvimäki ym. 2009, 65.) Kunnan päätöksenteossa joudutaan usein miettimään isoja kokonaisuuksia ja enemmistöä asukkaista. Tämä hanke sai kuitenkin alkunsa siitä, että valtuusto päätti huomioida myös erityisryhmän tarpeita. On hienoa, että kaikenlaiset kuntalaiset otetaan huomioon päätöksenteossa.

Yksi eettinen kysymys on, että nähdäänkö kehitysvammaisen henkilönä, jonka täytyy koko ikänsä kehittyä ja oppia uusia asioita? Tuleeko hänen olla kuntoutuksen kohteena koko ikänsä? Jokaisella ihmisellä on varmasti oma käsityksensä elinikäisestä oppimisesta. Helposti kehitysvammaiset henkilöt nähdään asiakkaan roolissa ja ammatti-ihmiset kokevat tavoitteekseen saada heidät oppimaan uusia asioita koko ajan lisää. Kuitenkin kehitysvammaiset henkilöt myös ikääntyvät ja oppimiskyky heikkenee sen myötä. Jossain vaiheessa on hyvä alkaa ylläpitämään opittuja taitoja eikä ajatella jatkuvaa uuden oppimista.

On hyvä pohtia eettisesti myös kehitysvammaisen henkilön itsemääräämisoikeutta. Omaiset tuntevat oman kehitysvammaisen lapsensa parhaiten. Omaisten kertomat toiveet voivat olla parhaimmillaan juuri kehitysvammaisen lapsen kertomia toiveita vanhemmalleen. Mutta ne voivat olla myös vanhemman omia toiveita miten hän kokee asiat parhaaksi lapsen puolesta. Miten sitten voi saada aidosti esille juuri kehitysvammaisen henkilön toiveet?

Tässä asiassa auttaa uuden lakimuutoksen tunnetuksi tekeminen ja kehitysvammaisten henkilöiden ihmisoikeuksien puolustaminen. Työn sarkaa on paljon vielä edessä mutta onneksi koko ajan ollaan menossa oikeaan suuntaan asennemuutoksessa.

Itsemääräämisoikeus kuuluu kaikille ihmisille. Kehitysvammaisilla henkilöillä ja heidän perheillään ovat vaihtelevat elämäntilanteet ja yksilölliset tarpeet saman lailla kuin muillakin ihmisillä ja perheillä. Voi olla, että vanhempi tarvitsee apua ja kehitysvammaisen henkilö haluaa asua lapsuudenkodissa ja auttaa vanhempansa niin siihen on annettava mahdollisuus. Ja mahdollisuus tulee antaa myös irtaantumiseen lapsuuden kodista vaikka vanhempia huolettaisikin pärjääkö aikuinen lapsi ilman heidän läheisyyttä ja tukea.

Tähän kehittämistyöhön on laadittu tutkimussuunnitelma. Myös tutkimuslupa on anottu ja saatu yhteistyötaholta. Kehittämistyössä osallistujien anonyymiydestä on huolehdittu niin, että osallistujien nimiä ei julkaista missään kohtaa eikä heidän tietojaan käytetä tunnistettavasti. Kuviin on olemassa henkilöiden lupa mutta niissäkään ei mainita nimiä. Kyselyyn vastattiin nimillä, jotta niistä saatiin suunnitellusti kerättyä henkilöt, jotka ovat kiinnostuneita juuri tästä kyseisestä tulevasta asumisyksiköstä. Lisäksi vammaispalvelujen sosiaalityöntekijät saivat tietoonsa ne asiakkaansa, jotka ovat mahdollisesti kiinnostuneita jostain muusta asumismuodosta tai ovat tyytyväisiä juuri tämän hetkiseen asumiseensa. Vastaaajien vastauksia ei julkaista nimillä ja niitä käytti ainoastaan vaitiolovelvolliset vammaispalvelujen työntekijät.

Tässä kehittämistyössä opittiin, että vaikka hankkeelle tehdään projektisuunnitelma ja aikataulus, niin ne voivat muuttua matkan varrella. Tämä hanke viivästyi kuukausia johtuen asioiden valmisteluista, suunnittelutyöstä ja eri luvista. Alun perin oli suunniteltu, että asumisyksikkö valmistuisi helmikuun lopulla 2018 ja asukkaat muuttaisivat maaliskuussa 2018. Henkilöstön rekrytointi tulee alkamaan esimiehen rekrytoinnilla keväällä 2018. Muu henkilöstö tullaan rekrytoimaan esimiehen toimesta ja valmentamaan tulevaan työhön. Uuteen yksikköön tulee tehdä kaluste- yms. hankinnat yhteisiin tiloihin yhteistyössä hankintapalveluiden kanssa, miettiä tietotekniikka ja ohjelmat yhdessä ICT:n kanssa ja sopia kiinteistöhuollosta. Tilat tullaan laittamaan käyttökuntoon ennen asukkaiden muuttoa.

Kehittämishanke tulee jatkumaan vielä virallisten asukkaiden valinnan jälkeen muuttovalmennuksella. Sitä tullaan toteuttamaan ryhmämuotoisena työpajojen merkeissä tuleville asukkaille ja heidän omaisilleen. Myös yksilöllistä tukea ja ohjausta tullaan antamaan. Asumisyksikön toimintaa ja sisätiloja tullaan suunnittelemaan yhdessä tulevien asukkaiden ja heidän omaisten kanssa. Yhdessä tullaan luomaan toimintaperiaatteita ja arvot, pohtimaan avustaja- ja ohjaajapalveluita, ruokailuja, siivouksia, pihatöitä yms.

Itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden toteutuminen tullaan huomioidaan myös myöhemmin yksikön itsemääräämisoikeussuunnitelman ja mahdollisten asiakkaiden yksilöllisten suunnitelmien laatimisena ja henkilökunnan koulutuksena. Yksikön aloitettua toimintansa tullaan arvioidaan prosessia ja yksikön toimintaa yhdessä asukkaiden, omaisten ja henkilökunnan kesken. Tässä näkyy kehittämistutkimuksen pitkäjänteisyys ja syklisyys. Kehittäminen tulee jatkumaan vuosia vaikka raportointia tehdään jo aiemmin opintojen aikataulusta johtuen.

Jatkotutkimuksen aiheena voisi olla:

1. Kehitysvammaisten henkilöiden ja omaisten muuttovalmennuksen toteuttaminen ja arviointi.
2. Miten valmiissa asumisyksikössä kehitysvammaisten osallisuus ja itsemääräämisoikeus toteutuu?
3. Millä keinoin kehitysvammaisten henkilöiden osallisuutta ja itsemääräämisoikeutta voidaan huomioida ja miten sitä voidaan lisätä?
4. Asukkaiden ja omaisten kokemuksia uudesta asumisyksiköstä.

Lähteet

- Aaltola, J. & Valli, R. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittavalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Autio, A. & Niemelä, M. 2017. Vammaisuus ja sosiaalityö. Teoksessa Kananoja A., Lähteinen M. & Marjamäki P. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Tallinna: Printon. 284, 288-289.
- Brandt, Krista & Niemelä, Markku 2007. Kehitysvammaisten yksilöllinen asuminen. Pitkäaikaisesta laitosasumisesta kohti yksilöllisempiä asumisratkaisuja. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä: 2007:73.
- Hakala, K. 2014. ”Kyllä ihmisoikeuksissa on parantamisen varaa!” Itsenäisen elämän haasteita vammaispalveluissa. Kehitysvammaliiton tutkimuksia 9. Kouvola: PackageMedia Oy.
- Harajärvi, M., Kairi, T., Kuusterä, K. & Miettinen, S. 2009. Toimivatko kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien asumispalvelut? Näkemyksiä palvelujen käyttäjiltä ja niiden järjestäjiltä. Kehitysvammaliiton selvityksiä 3. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Heikkilä, M. & Julkunen, I. 2003. Obstacles to an increased user involvement in social services. A commissioned background document. Council of Europe: Group of Specialists in Social Services.
- Hintsala, S., Sipilä, J., & Sainio, K. 2015. Asuminen arjen keskiössä. Asuntoverkoston kehittämisen opas. Tampere: Juves Print.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2014. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Ilonen, M. 2014. Osallisuuden olotiloissa. Opas asumispalvelujen käyttäjille ja työntekijöille. Aspa-julkaisuja 1/2014. Kerava: Printpalvelut Ari Harju Oy.
- Kananen, J. 2015. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen opas. Miten kirjoitan kehittämistutkimuksen vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 212. Jyväskylä: Juvenes Print.
- Kaski, M., Manninen, A. ja Pihko, H. 2012. Kehitysvammaisuus. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Kaukola, J. 2000. Kohti täyttä elämää. Tutkimus kehitysvammaisista ihmisistä oman asiansa ajajina. Kehitysvammaisten Tukiliitto ry. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Kaukola Jukka. 2004. Laatu asumiseen. Raportti kehitysvammaisten ihmisten ja heidän läheistensä näkemyksistä asumisesta ja sen tukipalveluista. Kehitysvammaisten tukiliitto ry. http://www.kvtl.fi/media/Julkaisut/MuutJulkaisut/laatu_asumiseen.pdf
- Kehitysvammaisten Tukiliitto ry. 2011. Oma kotia kohti. Ylöjärvi: Painohäme Oy.
- Keski-Uusimaa lehti 26.9.2016. Artikkelit: Lahelan alueen asunnot muuttovalmiiksi v.2018.
- Kohonen, K. & Tiala, T. (toim.) 2002. Kuntalaiset ja hyvä osallisuus. Lupaavia käytäntöjä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseksi. Sisäasiainministeriö, Osallisuushanke. Helsinki: Art-Print Oy.
- Kolkka, M., Salminen, M. & Varis, A. 2016. Vammaisten ihmisten elämää ja palveluita tarinoina. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Sosiaaliohjaus: lähtökohtia ja käytäntöjä. Helsinki: Edita. 179-180.

Koski, A. 2015. ATLAS-hanke - Asumissosiaalista työtä kehittämässä. Teoksessa Koski, A. & Vogt, I. (toim.) Osallistavaa kehittämistä asumisyksikössä. Aukkaat ja työntekijät kehittäjinä. Diaokonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. Tampere: Juves Print Oy.

Koskinen, P. & Rouvinen-Wilenius, P. (toim.) 2011. Tasa-arvo ja osallisuus -väylä terveyteen. Terveyden edistämisen keskuksen julkaisuja.

Leinonen, T. 2013. Muotoilututkimus: tutkimusta, kehittämistä ja prototyyppejä. Teoksessa Perna, J. (toim.) 2013. Kehittämistutkimus opetuslalla. Juva: Bookwell Oy. s.78.

Malm, M., Matero, M., Repo, M. & Talvela, E-L. 2006. Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet. Porvoo: WSOY.

Marjamäki, P. Kehittämistoiminnan menetelmät. Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.) 2017. Sosiaaliryön käsikirja. Tietosanoma Oy. Tallinna: Printon. 506.

Niemelä, M., Brandt, K. (toim.) 2007:73. Kehitysvammaisten yksilöllinen asuminen. Pitkäaikaisesta laitosasumisesta kohti yksilöllisempiä asumisratkaisuja. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Helsinki: Yliopistopaino.

Niemi, T., Nietosvuori, L. & Virikko, H. 2008. Hyvinvointialan viestintä. Helsinki: Edita Prima.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osallista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Perna, J. (toim.) 2013. Kehittämistutkimus opetuslalla. Juva: Bookwell Oy

Sarvimäki A. & Stenbock-Hult B. 2009. Hoitotyön etiikka. Helsinki: Edita Prima.

Suomen YK-liitto 2015. YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja. Somero: Sälekarin Kirjapaino Oy

Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet 2013. Talentian opas.

Toikko T. & Rantanen T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampere University Press.

Tuomi J. & Sarajärvi A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Tuusulan kunnan strategia v.2013-2017

Sähköiset lähteet:

<http://www.avi.fi> [viitattu 2.3.2017].

<http://www.ara.fi> [viitattu 2.3.2017].

www.hyvatkaytannot.oph.fi [viitattu 1..2016].

<http://www.kvtl.fi/fi/kehitysvammaisten-viikko> [viitattu 1.11.2015].

Laatusuositukset kehitysvammaisten henkilöiden asuntojen rakentamiseen. Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta (KVANK), 2010. [viitattu 13.3.2017].

<http://www.kvank.fi/laatusuositukset>.

Laitoksista yksilölliseen asumiseen. Valtakunnallinen suunnitelma palvelujen kehittämiseksi lähiyhteisöön 2012. Kehitysvammaisten asumisohjelmanvaltakunnallisen toimeenpanon ohjausryhmä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita : 2012:5. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3801-4>.

Laitoksesta yksilölliseen asumiseen. Kehitysvammaisten asumisen ohjelman toimeenpanon arviointi ja tehostettavat toimet vuosille 2016-2020. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita : 2016:17. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201504226833>.

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta 20.5.2016/381 [viitattu 9.3.2017]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160381>.

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 23.6.1977/519 [viitattu 9.3.2017]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770519>.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000 / 812 [viitattu 10.3.2017]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>.

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380 [viitattu 9.3.2017]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=519%2F1977>.

<http://www.savas.fi/> [viitattu 10.1.2016].

<http://selkokeskus.fi/selkokieli/maaritelma> [viitattu 27.3.2017].

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301 [viitattu 10.3.2017]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>.

Suomen vammaispoliittisen ohjelman VAMPO 2010-2015 loppuraportti. [viitattu 9.3.2017] <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3706-2>.

<http://tukuki.fi> [viitattu 2.3.2017].

www.verneri.fi [viitattu 28.3.2017].

<http://verneri.net/yleis/laitosasumisen-lakkauttaminen> [viitattu 6.3.2017].

http://verneri.net/selko/wp-content/uploads/2010/02/runokilpailu_2007.pdf [viitattu 17.3.2017]

Väänänen Ida. Diplomityö. Kehitysvammaisten asuminen - Ratkaisumalleja asukaslähtöiseen asuntopolitiikkaan. University: Tampereen teknillinen yliopisto. Talouden ja rakentamisen tiedekunta, Arkkitehtuurin laitos. [viitattu 4.4.2017] <http://urn.fi/URN:NBN:fi:tty-201405091153>

Kuviot

Kuvio 1: Kehittämistutkimuksen mahdollisuudet (Edelsonin 2002 mukaan mukailtuna Pernaa 2013)	28
Kuvio 2: Kehittämistutkimuksen osat ja osien vaiheet (Kananen 2015, 40)	30

Taulukot

Taulukko 1: Asumisen kehittämishankkeen eteneminen.....	23
Taulukko 2: Kenen kanssa oli vastannut kyselyyn.....	44
Taulukko 3: Onko tyytyväinen nykyiseen asuntoon ja haluaisiko muuttaa	45
Taulukko 4: Millaiseen asuntoon haluaa muuttaa	45
Taulukko 5: Milloin haluaa muuttaa	45
Taulukko 6: Asumisyksiköstä kiinnostuneet vastaajat.....	46

Liitteet

Liite 1: Tutkimuslupa.....	63
Liite 2: Asumisen illan nro 1 kutsu	64
Liite 3: Asumisen kehittämisen illan kutsu	65
Liite 4: Projektisuunnitelma	69
Liite 5: Asumisen illan nro 2 kutsu	74
Liite 6: Haastattelulomake	75
Liite 7: Pohjapiirros	79
Liite 8: Pohjapiirros 2	80

Liite 1: Tutkimuslupa

TUUSULAN KUNTA
Vanhus- ja vammaispalvelujen päällikkö

VIRANHALTIJAPÄÄTÖS 5/2016
22.2.2016

Dnro : 0/0 Luokka: 099

TUTKIMUSLUPA PÄIVI JAUHIAINEN / OPINNÄYTETYÖ, ITSEMÄÄRÄÄMISOIKEUDEN HUOMIOIMINEN UUDESSA KEHITYSVAMMAISTEN KUNTALAISTEN ASUMISYKSIKÖHANKKEESSA

Asiaselustus	<p>Toimintakeskus Kettusen esimies Päivi Jauhiainen opiskelee Laurea ammattikorkeakoulussa; koulutusohjelma YAMK sosiaali- ja terveysalan johtaminen.</p> <p>Itsemääräämisoikeuden huomioimiseksi on tarkoituksena on tehdä kysely ja järjestää asumisen illat vuoden 2016 aikana, joissa selvitetään ja kuullaan asiakkaiden toiveet ja tarpeet. Samalla kerätään aineistoa opinnäytetyön kirjallista raportointia varten. Raportointi on valmis v. 2017 keväeseen mennessä.</p>
Toimivallan peruste	Hallintosääntö (Valt. 7.12.2015) § 43
Päätös	<p>Myöntään Päivi Jauhiaiselle tiedonkeruuluvan, joka koskee hänen opinnäytetyötään "Itsemääräämisoikeuden huomioiminen uudessa kehitysvammaisten kuntalaisten asumisyksiköhankeessa".</p> <p>Tutkimuslupa myönnetään seuraavin ehdoin: Tutkija sitoutuu noudattamaan käsittelyssä sekä tutkimusaineiston hävittämisessä ja arkistoinnissa henkilö- ja tietolain määräyksiä. Tietoja käytetään vain tässä tutkimuksessa eikä niitä luovuteta edelleen. Valmis tutkimusraportti luovutetaan yhdyshenkilölle.</p>
Allekirjoitus	 Jari Luoma vanhus- ja vammaispalvelujen päällikkö
Oikaisuvaatimus	<p>Tähän päätökseen tyytymättömällä on oikeus saattaa päätös alla mainitun oikaisuvaatimusviranomaisen käsiteltäväksi 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisestaan. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluessa kirjeen lähettämisestä tai saantitodistuksen osoittamana aikana tai erikseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana.</p>
Oikaisuvaatimusviranomainen	Sosiaali- ja terveyslautakunta PL 60 (Hyryläntie 16), 04301 Tuusula tai sähköposti kirjaamo@tuusula.fi
Nähtävilläolo	Tämä pöytäkirja on asetettu nähtäville 29.2.2016
Tiedoksianto	Pöytäkirjanote toimitettu 22.2.2016 Jari Luoma

Liite 2: Asumisen illan nro 1 kutsu

ASUMISEN KEHITTÄMISEN ILTA
KEHITYSVAMMAISTEN VIIKON 1.-7.12.2015 KUNNIAKSI

**Kaikille ihmisoikeudet
täysimääräisesti
ja yhdenvertaisesti***

**TOIMINTAKESKUS KETTUSESSA OSOITTEESSA:
TÄHTIENTIE 2, TUUSULA
TIISTAINA 1.12.2015 KLO 17–19.00.**

TULE SAAMAAN AJANKOHTAISTA TIETOA KEHITYSVAMMAISTEN ASUMISEN KEHITTÄMISESTÄ TUUSULASSA. PAIKALLA TUUSULAN KUNNAN VAMMAISPALVELUJEN JOHTAVA SOSIAALITYÖNTEKIJÄ SARI JUHILA.

LISÄKSI PÄÄSET KESKUSTELEMAAN ASUMISEN TARPEISTA JA TOIVEISTA ASUMISEN UNELMAKAHVILA TYÖPAJASSA.

ILTA ON TARKOITETTU KEHITYSVAMMAISILLE TUUSULALAISILLE NUORILLE JA AIKUISILLE SEKÄ HEIDÄN OMAISILLEEN. MYÖS AVUSTAJAT, TULKIT JA ASUMISYKSIKÖIDEN OHJAAJAT OVAT TERVETULLEITA.

TARJOLLA KAHVIA/ TEETÄ JA PIENTÄ ILTAPALAA.

ILMOITTAUTUMISET JA ERITYISRUOKAVALIOT 23.11.2015 MENNESSÄ

paivi.jauhiainen@tuusula.fi

LISÄTIETOJA ANTAA MYÖS JOHTAVA SOSIAALITYÖNTEKIJÄ SARI JUHILA,

sari.juhila@tuusula.fi TAI PUHELIN 040 314 3397

Liite 3: Asumisen kehittämisen illan kutsu

Tämä kysely on Tuusulan kunnan vammaispalvelujen laatima. Kysely lähetetään kaikille yli 15-vuotiaille tuusulalaisille kehitysvammaisille henkilöille. Tällä kyselyllä halutaan saada tietoa siitä, millaisia toiveita kehitysvammaisilla kuntalaisilla on asumisesta.

Tuusulaan on suunnitteilla uusi asumisyksikkö, jossa on ohjaajia paikalla ympäri vuorokauden. Yksikkö valmistuu suunnitelmien mukaan vuonna 2017.

Myös muita asumisen mahdollisuuksia suunnitellaan. Niitä ovat muun muassa tukiasuminen omassa asunnossa, asuminen ryhmässä muiden kanssa ja asuminen perhehoidossa.

Asukkaiden äänen kuuluminen on tärkeää, kun asumista kehitetään. Sen vuoksi kyselyyn vastaaminen on todella tärkeää.

Toivomme, että saat tarvittaessa apua kyselyn täyttämiseen joltain läheiseltä henkilöltä tai ohjaajalta. Kuitenkin toivomme, että juuri sinun ajatuksesi tulevat esille.

Kyselystä kerätään yhteenveto kunnan päättäjille. Yhteenvedosta ei erotu, kuka on vastannut kyselyyn.

Vastaathan kyselyyn **24.2.2016** mennessä. Lähetä kysely mukana olevassa palautuskuoressa. Postimaksu on maksettu valmiiksi.

LISÄTIETOJA:

Vammaispalvelupäällikkö Sari Juhila, sari.juhila@tuusula.fi,
puhelin 040 314 3397

Sosiaaliohjaaja

Sosiaaliohjaaja

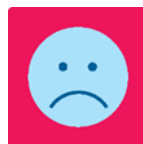
SELKOKIELISYYS: kysely on selkokielineen ja siinä on käytetty Map-selkokuviä (Savon Vammaisasun-
tosäätö 2014).

Kyselyyn vastataan rastittamalla joko:

kyllä

tai

ei

**Kyselyn lopussa on tilaa vapaasti kirjoittaa terveisiä Tuusulan Vammaispalveluille.
Kiitos!**

KUKA OLEN?

NIMI: _____

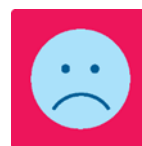
OSOITE: _____

PUHELINNUMERO: _____

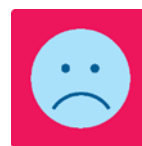
1. KENEN KANSSA TÄYTIT KYSELYN?

2. OLETKO TYYTYVÄINEN NYKYISEEN ASUNTOOSI?

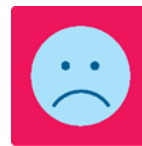
3. HALUAISITKO MUUTTAA?

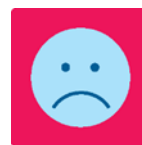
4. MILLAISEEN ASUNTOON HALUAT MUUTTAA?

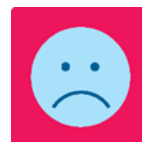
omakotitaloon

rivitaloon

kerrostaloon

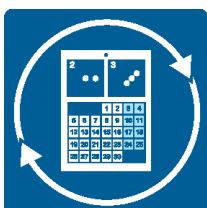
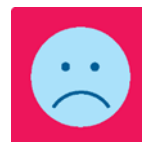

5. MILLOIN HALUAISIT MUUTTAA?

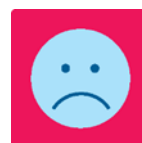
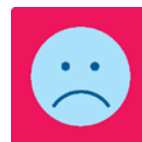
Pian

Myöhemmin esimerkiksi 2-3 vuoden päästä

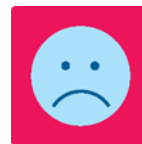
Paljon myöhemmin esimerkiksi 5 vuoden päästä

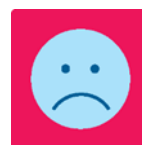
6. MILLAISTA TUKEA TARVITSET ASUMISEESI?

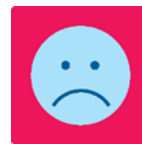
- Ohjaajia paikalla ympäri vuorokauden

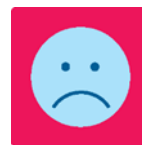
- Tuki tarpeen päivittäin mutta ei yöllä

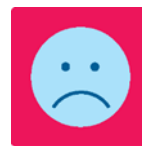
- Tuki tarpeen 1-5 kertaa viikossa

- Ei tuen tarvetta

7. OLETKO KIINNOSTUNUT UUDESTA TUUSULAN LAHELANPELTOON RAKENNETTAVASTA ASUMISYKSIKÖSTÄ?

8. TERVEISET TUUSULAN VAMMAISPALVELUILLE

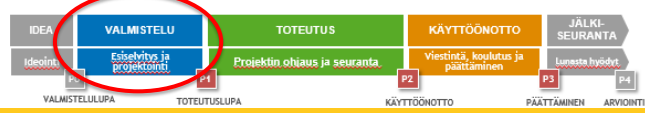
Liite 4: Projektisuunnitelma

Projektisuunnitelma
Kehitysvammaisten asumisyksikön
palvelutuotannon valmistelu

Projektipäällikkö: Sari Juhila
Pvm: 10.6.2016

Täytetään Valmistelu –vaiheessa ennen Toteutuslupaa (Portti1)

Valmistelu -vaihe
Projektisuunnitelma

Projektisuunnitelman yhteenveto

Perus-
projekti

Tausta , muutostavoitteet ja strateginen liityntä

Projektin tarkoituksena on kehitysvammaisille henkilöille tarkoitettujen asumisyksikön perustaminen Lahelanpeltoon Neitoperhontielle. Projekti ajoittuu vuosille 2016-2019.

Projekti toteuttaa Tuusulan kuntastrategiaa asiakaslähtöisten palvelujen kehittämisessä sekä monimuotoisten asumisvaihtoehtojen tarjoamisessa erilaisille väestöryhmille. Tavoitteena on tarjota tuleville asukkailla aito vaikuttamisen mahdollisuus oman asumisensa ja henkilökohtaisen elämänsä toteuttamiseen. Projektin avulla vastataan kehitysvammaisten kuntalaisten lisääntyvään asumispalvelujen tarpeeseen.

Vaiheet	<ul style="list-style-type: none"> Valmistelu 1.10.2015-31.7.2016 Toteutus 1.8.2016-28.2.2018 Käyttöönotto 1.3.2018-30.9.2018 Jälkiarviointi 1.10.2018-30.4.2019 	Lopputuotokset	<ul style="list-style-type: none"> Projektisuunnitelma, Palvelutoiminnan suunnitelma Asumisen alkaminen 	Ohjaus	Projektin omistaja: Jani Luoma Projektipäällikkö: Sari Juhila Ohjausryhmä: Sote-jory	Resurssi	<ul style="list-style-type: none"> Resurssi1 Resurssi2 ...

KUSTÄNNUS-HYÖTYANALYYSI	1. vuosi	2. vuosi	3. vuosi	4. vuosi	Yhteensä
Investointi kustannukset					
Käyttökustannukset					
Yhteensä					
Arvio hyödyistä euroina / htv:nä					

Valmistelu -vaihe
Projektisuunnitelma

Projektisuunnitelma: Rajaukset, riippuvuudet, tuotokset

Rajaukset

- Tässä projektissa keskitytään ympärivuorokautisen asumisyksikön toiminnan suunnitteluun. Tilojen rakentaminen on Tukuki Oy:n vastuulla. Kiinteää yhteistyötä projektien välillä tarvitaan asiakstarpeiden huomioon ottamiseksi.
- Kaikkein vaikeimmin vammaisten, paljon fyysistä avustamista tarvitsevien asukkaiden määrä on rajoitettu.
- Samalle alueelle on mahdollista sijoittaa myöhemmin myös tukiasuntoja itsenäisemmin asuville asiakkaille, mutta tässä projektissa ei pääsääntöisesti paneuduta sen toiminnan suunnitteluun.

Riippuvuudet

Projektin riippuvuudet ja kytkökset:

- A) Tukuki Oy:n vastuulla oleva tilojen suunnittelu ja rakentaminen.
 B) Lainsäädäntöön ja viranomaisohjaukseen liittyvät riippuvuudet: mm. kehitysvammalaki ja vammaispalvelulaki ja niiden uudistuminen; AVI:n ja ARA:n ohjeet ja määräykset, turvallisuusmääräykset.
 C) Talusarvio ja henkilöstösuunnitelma

Tuotokset (lisää rvejä tarvittaessa)

Tuotoksen lyhyt nimi	Lyhyt ja konkreettinen kuvaus tuotoksesta, joka synnytetään projektissa
15 asukkaan valinta ja heidän osallistumisensa tilojen ja toiminnan suunnitteluun.	Asukasvalinnat tehdään niin, että asukkaat ehtivät osallistua myös tilojen suunnitteluun.
Luodaan ohjaus- ja avustamispalvelujen toteutusmalli, jolla varmistetaan asiakkaiden itsemääräämisoikeus ja oman näköisen elämän toteuttaminen.	Avustamisen ja ohjauksen periaatteet ja arvot. Asukkaiden yhteistoiminnan ja osallistumisen periaatteet. Henkilöstösuunnitelma ja onnistunut rekrytointi.
Asukkaiden ja heidän läheistensä muuttovalmennuksen toteuttaminen.	Muuttovalmennusta järjestetään vuoden ajan ennen muuttoa.
Toiminnan käynnistyminen	Toiminta käynnistyy keväällä 2018.

4

Valmistelu -vaihe
Projektisuunnitelma

Projektisuunnitelma: tausta ja tavoitteet

Tausta

Kunnanvaltuusto päätti 10.11.2014 vuoden 2015 talousarvion käsittelyn yhteydessä, että suunnitelmakaudella kehitetään kehitysvammaisten henkilöiden asumista. Yhdessä osatavoitteeksi asetettiin, että Etelä-Tuusulan alueelle käynnistetään kehitysvammaisten ympärivuorokautinen asumispalveluyksikkö välittömästi sopivan tontin löydyttyä viimeistään vuonna 2017. Palvelutoiminnasta vastaa kunta. Kunta varasi hanketta varten tontin Lahelanpellosta Neitoperhontieltä. Tuusulan kunnan kiinteistöt (Tukuki) Oy vastaa yksikön rakentamisesta ja vuokraa tilat sosiaali- ja terveystoimialalle, joka vastaa asumispalvelun järjestämisestä. Ara tehnyt alustavan avustus päätöksen rakentamisen osalta.

Muutostavoitteet

Tavoitteena on tarjota kehitysvammaisille henkilöille laadukkaita asumispalveluja asiakkaiden kotikunnassa. Ensisijaisena asiakasryhmänä ovat lapsuudenkodeissaan tällä hetkellä asuvat henkilöt. Tavoitteena on ottaa tulevat asukkaat ja heidän läheisensä toiminnan ja tilojen ja muuton suunnitteluun.

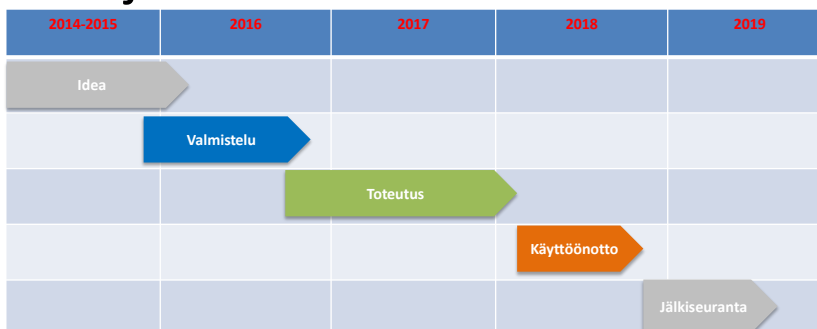
Tavoitteet

Tavoitteen lyhyt kuvaus	Mittari tavoitteelle
Asiakkaiden tarpeita ja toiveita vastaavien asumispalvelujen suunnittelu ja käynnistäminen.	Asukkaat kokevat, että he ovat voineet vaikuttaa asumispalvelun suunnitteluun. Asukkaat ovat tyytyväisiä asumiseensa; vuoden kuluttua muutosta asukkaat antavat palveluille vähintään arvosanan "hyvä".
Asukkaiden, heidän läheistensä ja projektiryhmän osallistuminen asuntojen ja yhteistilojen suunnitteluun.	Asukkaita, läheisiä ja työntekijöitä on otettu mukaan suunnittelukokouksiin ja heidän toiveitaan on otettu huomioon asunnon ja yhteistilojen tilaratkaisuisa ja varustelussa.
Asukkaiden valmistautuminen muuttoon asumisen onnistumiseksi.	Kaikki asukkaat ja tarpeen mukaan heidän läheisensä ovat osallistuneet muuttovalmennukseen; muuton onnistunut toteutuminen asuntojen valmistuttua.

3

Valmistelu -vaihe
Projektisuunnitelma

Projektisuunnitelma: Aikataulu

- Esiselvitys: Arvioitu päättymispäivä 30.6.2016 (asukasprofilointi, asumiskyselyn tulokset)
- Projektointi: Arvioitu päättymispäivä 31.8.2016
- Toteutus: Arvioitu päättymispäivä 28.2.2018
- Käyttöönotto: Arvioitu päättymispäivä 30.9.2018
- Projektin päätös: Arvioitu päättymispäivä 30.9.2018
- Jälkiarviointi päivämäärä 30.4.2019

5

Projektisuunnitelma: Tehtävät ja työmäärät

VAIHE	AIKATAULU	OMA TYÖ	TOIMITTAJA
Asumisen tarpeiden kartoitus, asukasprofilointi	1.10.2015 – 31.7.2016	16 htp	0 htp
<ul style="list-style-type: none"> • Asumisen unelmakahvila • Asumiskysely kaikille yli 15-v asiakkaille • Asukasprofiilin luominen 		5 htp 5 htp 6 htp	
Asukasvalinta	1.8.2016 – 31.10.2016	20 htp	2 htp
<ul style="list-style-type: none"> • Asukasehdokkaiden valinta kyselyn, profiloinnin ja asiakkaiden palvelusuunnitelmien perusteella • Asukasvalinnan tarkentaminen henkilökohtaisten haastattelujen perusteella • Tiedotustilaisuus/työpajat asiakasvalinnan edetessä 		4 htp 10 htp 6 htp	2 htp
Toiminnan suunnittelu	1.8.2016 – 31.12.2017	60 htp	? htp
<ul style="list-style-type: none"> • Toimintaperiaatteet, arvot • Avustaja- ja ohjaajapalvelut • Ruokailut, siivous, pihatyöt, kiinteistönhuolto • Osallistuminen tilojen suunnitteluun • Huom! Suunnittelussa mukana koko ajan asiakkaat ja heidän läheisensä 		60 htp	? htp

6

Projektisuunnitelma: Tehtävät ja työmäärät

VAIHE	AIKATAULU	OMA TYÖ	TOIMITTAJA
Muuttovalmennus	1.3.2017 – 28.2.2018	24 htp	5 htp
<ul style="list-style-type: none"> Ryhmävalmennus asukkaille ja läheisille Yksilöllinen tuki ja ohjaus 		12 htp 12 htp	5 htp
Henkilöstön rekrytointi ja valmennus	1.6.2017 – 28.2.2018	37 htp	2 htp
<ul style="list-style-type: none"> Yksikön esimiehen rekrytointi kesä 2017, työhön 1.10.2017 alkaen Muut työntekijät syksyllä 2017, työhön tammi-helmikuussa 2018 Työntekijöiden valmennus ja työn suunnittelu tammi-helmikuu 2018 		3 htp 4 htp 30 htp	5 htp
Tilojen kalustaminen ja muu varustelu	1.6.2017 – 28.2.2018	60 htp	? htp
<ul style="list-style-type: none"> Yhteistilojen kalusteiden ja varusteiden suunnittelu Tietotekniikka ja ohjelmat (asukkaat, henkilökunta); yhteistyö ICT:n kanssa Hankinnat; yhteistyö hankintapalveluiden kanssa Tilojen varustelu käyttökuntoon Sopiminen kiinteistönhuollosta 		60 htp	? htp
Toiminnan käynnistymisen seuranta	1.3.2018 – 30.9.2018	4 htp	2 htp
<ul style="list-style-type: none"> Asukkaiden ja henkilökunnan kokemukset 		4 htp	2 htp ⁷

Valmistelu -vaihe
Projektisuunnitelma

Projektisuunnitelma: Projektin roolitukset

Taktinen taso – projektin ohjausryhmä					
Ohjausryhmä käsittelee suunnitelmat ja muutokset projektin laajuuteen, budjettiin ja resursseihin liittyen					
PROJEKTIN OHJAUSRYHMÄ					
Projektin omistaja: Jari Luoma	Vanhus- ja vammaispalvelujen päällikkö / Vanhus- ja vammaispalvelut / Sosiaali- ja terveystoimiala	Projektin etenemisen ja resurssien varmistaminen, kuntatason yhteistyö			
Projektipäällikkö: Sari Juhila	Vammaispalvelujen päällikkö / Vanhus- ja vammaispalvelut / Sosiaali- ja terveystoimiala	Projektin käytännön toteutuksesta vastaaminen, projektiryhmän vetäminen, työskentely yhteistyötahojen kanssa, asukkaiden ja heidän läheistensä osallisuuden varmistaminen.			
Ohjausryhmä	Sote-johtoryhmä	Projektin etenemisen seuranta, suunnitelmien ja muutosten hyväksyminen			
Operatiivinen taso - projektiryhmä					
Projektin päivittäinen johtaminen ja edistäminen, yhteistyö organisaation eri yksiköiden ja tiimien kanssa.					
Toimittajien yhteyshenkilöt: TuKUKi Oy ICT-johtoryhmä Hankintapalvelu Kiinteistöpalvelut	PROJEKTIRYHMÄ				TuKUKi-yhteistyö - Arto Lindberg, Päivi Klami, Jari Luoma, Sari Juhila Tukiryhmä – Asukkaat ja heidän läheisensä
	Sari Juhila	Vammaispalvelut	Projektipäällikkö	Panos projektille (henkilötöypäivät / kuukaudet)	
	Minna Lehto Kannas	Vammaispalvelut	Toiminnan suunnittelu, asukasvalinnat, muuttovalmennus	Panos projektille (henkilötöypäivät / kuukaudet)	
	Päivi Ilkonen	Vammaispalvelut		Panos projektille (henkilötöypäivät / kuukaudet)	
Päivi Jauhiainen	Vammaispalvelut / Toimintakeskus Kettunen	Toiminnan suunnittelu, asiantuntijarooli	Panos projektille (henkilötöypäivät / kuukaudet)		

Valmistelu -vaihe
Projektisuunnitelma

Projektisuunnitelma: muutoksen varmistaminen ja viestintäsuunnitelma

- Tiivis työskentely suunnittelu- ja valmisteluvaiheessa asukkaiden ja heidän läheistensä kanssa varmistaa asukkaiden tarpeita ja toiveita vastaavan lopputuloksen. Asiakasvalintaan ja muuttovalmennukseen varataan riittävästi aikaa ja henkilöresursseja
- Rekrytoinnilla ja tulevan henkilöstön valmennuksella varmistetaan tavoiteltujen arvojen ja toimintamallien siirtyminen käytäntöön.
- Tiivis yhteistyö muiden toimijoiden kanssa (TuKuKi, ICT, Hankintapalvelut)

Viestintäsuunnitelma

Ajankohta	Sanoma	Kohderyhmä	Kanava	Vastuu	Budjetti
Syky 2015	Projektin käynnistyminen	Kehitysvammaiset asukkaat ja heidän läheisenä, muut kuntalaiset	Nettisivut, lehdistö, asumisen unelmakahvila	Vammais-palvelujen työntekijät	
Elo-lokakuu 2016	Projektin eteneminen, asukasvalinnat	Kehitysvammaiset asukkaat ja heidän läheisensä; Kunnan työntekijät ja muut sidosryhmät Naapuriasukkaat	Tiedotusilta, tiedote nettisivuille, Henkilökohtainen tiedottaminen asiakkaille	Projektiryhmä TuKuKi+projekti	
Syky 2016 -	Projektin ja rakentamisen eteneminen	Kaikki kiinnostuneet	Projektin oma nettiblogi ja/tai Facebook-sivut	Projektiryhmä	

Liite 5: Asumisen illan nro 2 kutsu

**Tiedotus- ja keskusteluilta
Neitoperhontien asunnoista**

Torstaina 29.9.2016 klo 17:30–19:30
Tuusulan kunnantalon valtuustosalissa,
Hyryläntie 13, Tuusula

Tuusulan kunta rakentaa ryhmäasuntoja Neitoperhontielle Lahelanpeltoon Etelä-Tuusulaan.

Asunnot on tarkoitettu kehitysvammaisille henkilöille, jotka tarvitsevat apua ja tukea päivittäisissä toimissa ja eri elämänalueilla. Avustavaa henkilökuntaa on paikalla ympäri vuorokauden. Asuntoja tulee yhteensä 15 asukkaalle. Lisäksi käytössä on yhteistiloja oleskeluun, ruokailuun ja muihin toimiin.

Talon rakentaa Tuusulan Kunnan Kiinteistöt (TuKuKi). Palvelut järjestää Tuusulan kunnan sosiaali- ja terveystoimi. Rakentamisen on tarkoitus alkaa ensi vuoden alussa. Muuttamaan uusiin asuntoihin pääsisi näillä näkymin keväällä 2018.

Tiedotus- ja keskusteluillassa kerromme suunnittelun nykyvaiheesta. Toivomme, että saamme osallistujilta ajatuksia ja toiveita jatkosuunnittelua varten. Paikalla ovat hankkeesta kertomassa TuKuKin edustajana kiinteistöpäällikkö *Arto Lindberg* sekä sosiaali- ja terveystoimesta vammaispalvelujen päällikkö *Sari Juhila* ja muita vammaispalvelun työntekijöitä.

Tilaisuuteen ovat tervetulleita kaikki hankkeesta kiinnostuneet. Erityisesti toivomme paikalle henkilöitä, jotka miettivät mahdollisuutta saada uusi koti Neitoperhontieltä.

Tervetuloa!

Lisätiedot: Vammaispalvelujen päällikkö Sari Juhila, 040 314 3397 ja sari.juhila@tuusula.fi

Liite 6: Haastattelulomake

NEITOPERHONTIEN RYHMÄKOTI / ASUKASVALINNAT/ ENSITIIETOLOMAKE

____.____. 201__

Nimi _____

Syntymäaika _____ ikä _____

Tämä lomake on laadittu käytettäväksi asiakastapaamisten yhteydessä. Lomake toimii Tuusulan vammaispalvelujen sosiaalihojajien keskustelurunkona asiakastapaamisissa Tuusulan kuntaan rakenteilla olevan ryhmäkodin Neitoperhontien asukkaiksi haluaville.

Lomakkeen tiedot ovat luottamuksellisia.

Tämä lomake toimii ensitiedon antamisessa ryhmäkodin tulevalle henkilökunnalle. Lomaketta käytetään ainoastaan ryhmäkodin asukkaiden valintatilanteessa ja asioita ei kirjata asiakaskertomukseen. Jos et tule valituksi asukkaaksi Neitoperhontien ryhmäkotiin, lomake hävitetään.

Kerro omin sanoin miksi haluat muuttaa?

Mitä uudessa kodissasi tulisi olla?

Nykyinen osoite ja puhelinnumero

Koulutus

Työ/päivätoiminta

Edunvalvonta

Kyllä Nimi/yhteystiedot _____

Ei Kuka hoitaa _____

Läheisten yhteystiedot
osoite puhelinnumero

Diagnoosit

Perussairaudet

Allergiat

Lääkitys _____
(ei nimiä)

Apuvälineet _____

Nukkuminen _____

Ruokailu _____

Erytisruokavaliot _____

Kommunikointi _____

Kellon tunteminen _____

Ajanhahmotus _____

Lukeminen/kirjoittaminen _____

Harrastukset/Vapaa-aika _____

Seurustelu/"seksuaalisuus" _____

Alkoholinkäyttö/tupakointi Kyllä ____ Kuinka paljon _____
Ei _____

Mielenkiinnon kohteet (mistä tykkäät, mikä on sinusta mukavaa, mistä tulet hyvälle tuulelle) ?

Mikä ei ole mukavaa, mitä inhoat, mistä ärsyyntyt ?

Mitä muuta mietit tai haluat sanoa asumisesta ryhmäkodissa?
